

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KRIMINALITA SOUVISEJÍCÍ
S BEZDOMOVECTVÍM V OSTRAVĚ**

Autor práce: David Sekula, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinované

Vedoucí práce: Dr. Mgr. Josef Kříha, Ph.D., LL.M.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2024

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: David Sekula, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Kriminalita související s bezdomovectvím v Ostravě

Název bakalářské práce v anglickém jazyce:



Criminality Related to Homelessness in Ostrava

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií




Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů): Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): říjen 2023

Cíl bakalářské práce: Hlavním cílem je formou širšího teoretického vhledu objasnit jak základní pojmosloví a východiska zkoumané tematické oblasti, reflektující existenci sociálně-patologického jevu, tj. „bezdomovectví“, včetně užší specifikace jeho forem, etiologických konsekvencí vzniku, tak v rámci užšího kriminologického a kriminologicko-preventivního vhledu objasnit problémové aspekty jeho výskytu. Vedlejší cíl za pomoci užitého průzkumného kvantitativního (dotazníkového) šetření, směřovaného k oslovené kohortě respondentů v rámci teritoriálního území Statutárního města Ostrava bude detekovat vybrané kriminologicko-etnologické korelující ukazatele ve vztahu k existenci zkoumaného sociálně patologického jevu, tj. bezdomovectví.

Student: David Sekula, DiS.	28. 10. 2023 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.	28. 10. 2023 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	27. 11. 2023 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	1. 12. 2023 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	3. 12. 2023 datum	 podpis



Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Dr. Mgr. Josefu Křihovi, Ph.D., LL.M. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

SEKULA, D. *Kriminalita související s bezdomovectvím v Ostravě: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2024. 74 s. Vedoucí práce Dr. Mgr. Josef Kříha, Ph.D., LL.M.

Klíčová slova: bezdomovec, bezdomovectví, kriminalita, oběť, pachatel, prevence, vězeňství

Bakalářská práce (dále jen „práce“) vykazuje autorskou ambici originálně reflektovat trvale odborně i celospolečensky aktuální zkoumanou tematickou oblast, která v širší i užší optice uvozuje existenci sociálně-patologického jevu, tj. „kriminality“ a s ní korelující fenomén „bezdomovectví“ v rámci teritoriálního území města Ostravy. Obsahová část „práce“ je dílem rozdělena na část teoretickou a část empirickou. V teoretické části je primárně cílem prvotně definovat základní pojmosloví a východiska zkoumané tematické oblasti, které slouží pro lepší orientaci a porozumění navazujícím věcným konturám „práce“. V intencích teoreticky uchopené části „práce“ je dále cílem účinně poukázat na rozmanité formy „bezdomovectví“ a zejména „příčiny“, které vedou ke vzniku bezdomovectví. Je neoddiskutovatelným faktem, že zkoumaný fenomén „kriminality“ a „bezdomovectví“ je kauzální spojení, které vykazuje vzájemný korelativní vztah. Zcela nedílnou součástí účinného boje se shora uvedenými sociálně-patologickými jevy toliko představují i konkrétní preventivní aktivity. Závěr teoretické části diskursivně poukazuje na tresty spojené s kriminalitou a v sekundární optice rámcově objasňuje operační penitenciární konsekvence zkoumané tematické oblasti.

Empirická část se primárně zaměřuje na průzkumný sběr dat a informací od osob bez přístřeší v rámci daného teritoriálního území Města Ostrava pomocí užitého dotazníkového šetření. Jeho cílem bylo zájmově empiricky průzkumně detekovat příčiny a podmínky, které dostaly oslovené respondenty do této společensky nežádoucí situace, včetně tzv. „zkušeností“ reflexe těchto respondentů s kriminalitou apod. Empirická část „práce“, tj. užití průzkumné dotazníkové šetření je prezentováno formou dílčích a zevšeobecnujících výstupů a podpůrně ilustrativně zpracované do přehledného grafického a tabulkového znázornění.

ABSTRACT

SEKULA, D. *Criminality Related to Homelessness in Ostrava: Bachelor Thesis*.
České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2024. 74 pgs.
Supervisor: Dr. Mgr. Josef Kříha, Ph.D., LL.M.

Key words: Homeless, Homelessness, Criminality, Victim, Offender, Prevention, Penitentiary

The bachelor's thesis (referred to simply as "thesis") shows the ambition to reflect in an original way on the continuously professionally and societally relevant thematic area under investigation, which, in a broader and narrower perspective, introduces the existence of a socially pathological phenomenon, i.e. "criminality," and the correlated phenomenon of "homelessness" within the territorial area of the city of Ostrava. The "thesis" is divided into a theoretical part and an empirical part. The primary aim in the theoretical part is to initially define the basic terminology and foundations of the researched thematic area, which serve for better orientation and understanding of the subsequent substantive contours of the "thesis." The intentions of the theoretically grasped part of the "thesis" further aim to effectively point out the various forms of "homelessness" and particularly the "causes" that lead to the emergence of homelessness. It is an indisputable fact that the studied phenomenon of "criminality" and "homelessness" is a connection that exhibits a mutual correlative relationship. An integral part of the effective fight against the aforementioned socially pathological phenomena are specific preventive activities. The conclusion of the theoretical part highlights penalties associated with criminality and presents the prison system in the Czech Republic.

The empirical part focuses on collecting data and information from homeless individuals in the city of Ostrava through a questionnaire survey. Its goal was to determine, among other things, the causes that have led these individuals into this situation and also their experiences with criminality. The outcome of this questionnaire survey will be the processing of results into clear graphs and tables.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	11
2 Vymezení základních pojmů	12
3 Formy bezdomovectví.....	16
3.1 Zjevné bezdomovectví	16
3.2 Skryté bezdomovectví	16
3.3 Potenciální bezdomovectví.....	17
4 Příčiny bezdomovectví.....	18
4.1 Ztráta zaměstnání a nezaměstnanost	19
4.2 Ztráta bydlení	20
4.3 Sociální problémy.....	21
4.4 Závislost na drogách a alkoholu.....	22
4.5 Kriminalita.....	23
5 Kriminalita spojená s bezdomovectvím	25
5.1 Bezdomovec v roli oběti.....	25
5.2 Bezdomovec v roli pachatele.....	27
6 Sociální politika a sociální služby spojené s prevencí pomáhající osobám bez přístřeší.....	30
6.1 Vymezení základních pojmů	30
6.2 Historie sociální politiky	32
6.3 Sociální systém v České republice	34
6.3.1 Česká správa sociálního zabezpečení.....	34
6.3.2 Úřad práce České republiky	35
6.3.3 Obce a kraje.....	35
6.4 Sociální služby	36
6.4.1 Centra denních služeb	36
6.4.2 Denní a týdenní stacionáře	37

6.4.3	Chráněné bydlení	37
6.4.4	Domovy pro seniory, osoby se zdravotním postižením a osoby se zvláštním režimem.....	37
6.4.5	Azylové domy	37
6.4.6	Domy na půl cesty.....	38
6.4.7	Zařízení pro krizovou pomoc	38
6.4.8	Nízkoprahová centra a nízkoprahová centra pro děti a mládež	38
6.4.9	Noclehárny	38
6.4.10	Sociální poradny a sociálně terapeutické dílny	39
6.4.11	Intervenční centra.....	39
7	Penologie a postpenitenciární péče	40
7.1	Historie trestů	40
7.2	Vězeňství v České republice	42
7.3	Vězeňská služba České republiky	42
8	Empirická část.....	44
8.1	Cíl průzkumného šetření	45
8.2	Metodika kvantitativně orientovaného průzkumného (dotazníkového) šetření	45
8.3	Realizace průzkumného šetření a vzorek respondentů.....	46
8.4	Výsledky průzkumného šetření na území města Ostravy.....	47
8.5	Shrnutí kvantitativně orientovaného průzkumným (dotazníkového) šetření ...	51
	Závěr.....	52
	Seznam použitých zdrojů	54
	Seznam zkratk	57
	Seznam obrázků	58
	Seznam tabulek	58
	Seznam příloh.....	58
	Přílohy	59

Úvod

Bezdomovectví jako pojem je fenomén posledních let, kdy se jedná o dlouhodobý a aktuální společenský problém, který má celospolečenský dopad a je společnosti vnímám velmi negativně. S bezdomovectvím se nejčastěji setkávají lidé ve větších městech a cílem společnosti by mělo být předcházení tomuto negativnímu jevu. Bezdomovectví se týká všech věkových skupin od mladistvých přes dospělé osoby až po seniory. Tento jev se nevyhýbá ani ženám, mužům či dokonce celým rodinám, kdy ale nejčastější zastoupení v řadách bezdomovců mají muži.

Nejsnadnější cesta k bezdomovectví vede přes ztrátu zdroje příjmu a neschopnost splácet své závazky, a to zejména bydlení, které musí opustit. Pokud tito lidé nemají možnosti, kde se obrátit v řadách rodinných příslušníků, kamarádů či známých, tak stát se další osobou bez přístřeší je poměrně rychlé a snadné. Osoby bez přístřeší lze rozdělit na osoby, které jsou se svým stávajícím životem „*na ulici*“ spokojeni a nechtějí žádnou změnu. Poté zde máme jedince, kteří v této životní situaci nejsou spokojeni a rádi by vedli opět pořádaný a řádný život a snaží se svou situaci změnit. Tito jedinci jsou tak často v začarovaném kruhu, kdy by se rádi začlenili zpět do společnosti, které je však nechce zpět přijmout. Člověk, pokud je bezdomovcem delší čas, tak začíná být se svým životem bez domova smířen a nemá již zájem a chuť tuto situaci měnit.

Lidé bez domova svým životem „*na ulici*“ ztrácí sociální kontakt a jsou vytlačováni do vyloučených lokalit a někdy až na okraje měst. Společnost obecně tento jev vnímá negativně, a tak je na tyto osoby nahlíženo jako na osoby bez žádných sociálních návyků a jako konzumenty alkoholických nápojů či jiných omamných látek, kteří páchají protiprávní činností. Tito jedinci jsou tak společností paušalizováni a je na ně nahlíženo stejně, místo toho, aby byl každý bezdomovec brán jako samostatný jedinec. V dnešní době je sociální systém České republiky nastaven tak, aby pomáhal těmto osobám co nejvíce se začlenit zpět do společnosti, ale také chránil samotné osoby bez přístřeší před zdravotními komplikacemi či kriminalitou. Zejména v zimním období je tato pomoc velice vítána, kdy dochází k řadě úmrtí osob bez přístřeší z důvodu umrznutí.

Život osoby bez přístřeší je spojován s kriminalitou, a to ať tyto jedinci se s tímto společenským problémem setkali před životem „na ulici“ či až jako bezdomovci. Osoby bez přístřeší mají často bohaté zkušenosti s kriminalitou jak v roli pachatelé, tak také v roli obětí protiprávních jednání. S tímto je spjata negativní zkušenosti výkonu trestu odnětí svobody, kdy tuto zkušenost mají osoby bez přístřeší již během života bez domova, či právě tento trest je tzv. spouštěčem k tomu, aby se z nich stali osoby bez přístřeší.

Empirická část „práce“ je zaměřena v rámci dotazníkového průzkumu na osoby bez přístřeší na území města Ostravy. Autor „práce“ v rámci jejího zpracování využívá zejména praxeologické zkušenosti, tj. „místní a osobní“ znalost Města Ostrava, kde má mimo jiné aktuálně trvalé bydliště a tento společenský problém je v rámci tohoto zájmově zkoumaného teritoriálního území bohužel k „vidění“ velice často. Osobně jej dlouhodobě zajímají důvody, které dostaly tyto jedince do této životně negativní situace. Také jej zajímá, jak osobně vnímají tuto svojí životní situaci a svůj aktuální život či zda vykazují osobní zájem v rámci svého životního přístupu cokoliv změnit apod.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Věcná část „práce“ vykazuje tvůrčí originální ambici demonstrovat trvale celospolečensky i odborně aktuální tematickou oblast kriminality související s bezdomovectvím na území statutárního města Ostrava. Hlavním cílem je formou širšího teoretického vhledu objasnit jak základní pojmosloví a východiska zkoumané tematické oblasti, reflektující existenci sociálně-patologického jevu, tj. „bezdomovectví“, včetně užší specifikace jeho forem, etiologických konsekvencí vzniku, tak v rámci užšího kriminologického a kriminologicko-preventivního vhledu objasnit problémové aspekty jeho výskytu.

Vedlejší cíl za pomoci užitého průzkumného kvantitativního (dotazníkového) šetření, směřovaného k oslovené kohortě respondentů v rámci teritoriálního území Statutárního města Ostrava bude detekovat vybrané kriminologicko-etnologické korelující ukazatele ve vztahu k existenci zkoumaného sociálně patologického jevu, tj. bezdomovectví.

Teoretická část bakalářské práce je zpracována formou analýzy odborné literatury, právních předpisů a dalších důvěryhodných zdrojů. Součástí teoretické části byla také deskripce, kdy byly popsány formy a struktura bezdomovectví. Dále teoretická část vymezuje základní pojmy pro lepší orientaci v dané problematice a samotné bakalářské práci. V závěru teoretické části bylo cílem představit formy prevence a trestů, které s tím sociálně-patologickým jevem bezdomovectví souvisí.

Empirická část je zpracována formou kvantitativně užitého průzkumného dotazníkového šetření, které bude rozděleno do tematických okruhů týkajících se bezdomovectví na území statutárního města Ostravy s následným vyhodnocením. Hlavním cílem bylo zjistit příčiny, které vedou k vzniku bezdomovectví a také četnost spojení bezdomovectví a kriminality. Vedlejším cílem bylo zjistit samotný pohled osob bez přístřeší na jejich životní situaci a zda využívají různé sociální služby či mají zájem o resocializaci.

2 Vymezení základních pojmů

Tato kapitola se zaměřuje na vymezení základních pojmů bakalářské práce (dále jen „práce“) jako: bezdomovec, bezdomovectví, kriminologie, kriminalita, penologie a postpenitenciární péče. Tyto pojmy budou v „práci“ využívány a jejich vymezení slouží nejen k lepší orientaci v dané problematice, ale zejména k lepší orientaci v „práci“.

Bezdomovec

Bezdomovec je jedinec, který nemá stálé bydlení ať už ve formě vlastnictví, kdy je vlastníkem určité nemovitosti, které slouží k bydlení, nájemnického bydlení, kdy si určitou nemovitost pronajímá výlučně k bydlení anebo nebydlí u osoby blízké. Bezdomovec je hovorový název, který zkrácen a pochází od slovního spojení osoba bez domova. Bezdomovec je většinou společností stigmatizován jako osoba, která páchá protiprávní jednání a je konzumentem alkoholu či jiných návykových látek. Bezdomovec je často osamělý jedinec, který ztratil sociální kontakt se svou rodinou a blízkými a je často odkázán pouze sám na sebe. Většina bezdomovců se potýká s finančními problémy, jelikož často ztratili majetkové vazby, nemají žádné stálé či krátkodobé zaměstnání a nemají pravidelný zdroj příjmů. Postupně se tedy dostávají na okraj společnosti a čím déle je daný jedinec bez domova, tak tím hůře se dostává zpět a je schopen resocializace.

Označení „bezdomovec“ jako takové není v české legislativě legálně vymezeno ukotveno, kde však toliko tzv. „lex specialis“ zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“) však již „ex lege“ pojednává v rámci aplikace ustanovení § 3 písm. f) „cit. zákona“ o osobách sociálně vyloučených mimo běžný způsob života společnosti a jejich nemožnosti se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace¹. Výklad uvedeného zákona lze přiřadit právě na bezdomovce, kteří jsou sociálně vyloučení jedinci a jejich návrat do společnosti běžného způsobu života je ovlivněna jejich situací.

¹ ČESKO, Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách a o změnách některých zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika, 2006, částka 37, s. 1257.*

Bezdomovectví

Pojem bezdomovectví v české legislativě není nijak definován. Bezdomovectví je sociální selhání, které je propojeno se ztrátou domova a sociálním vyloučením. To vzniká ztrátou zaměstnání, a tedy zdroje finančního příjmu a jeho neschopností si najít nové zaměstnání. Daný jedinec ztrácí finanční prostředky a začíná být finančně nesoběstačný. Ztráta finanční síly často negativně ovlivňuje i partnerský a rodinný život. Narušuje vztahové vazby s rodinou, partnerkou, kamarády či známi a postupně tak přichází o sociální kontakt. Negativně působící jev je také zkušenost s kriminalitou a pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody. Začlenění pro tyto osoby je složité, jelikož společnost jsou vnímány negativně a najít si zaměstnání je pro ně velice složité.²

Propojení stresu a bezdomovectví je z psychologického hlediska častý jev, kdy jedinec se musí s životem „na ulici“ potýkat s častým pocitem nebezpečí a nástrah. Hrozí zde mimo jiné fyzické napadání, krádeže, znásilnění zejména v řadách žen či také různé onemocnění kvůli nedostatku hygieny. Bezdomovectví sebou přináší také řadu nemocí, jelikož vlivem marginalizace tyto osoby nemají často dostupnou lékařskou péči. Tento sociálně patologický jev ohrožuje všechny věkové skupiny i pohlaví.

Kriminologie

Kriminologie je věda o kriminalitě (zločin), pachatelích, obětech a o jejich kontrole. Kriminologie by se dala jednoduše přeložit jako věda o kriminalitě. Slovo kriminologie je dle toho rozděleno na dvě části, a to podle latinského slova „*crime*“ (zločin) a řeckého slova „*logos*“ (nauka či vědění).³

Kriminologie je vědou empirickou. Již dávno v minulosti se studovalo chování jedinců, kteří páchali jednání, které je v dnešní době pojmenováno jako trestá činnost a samotný název kriminologie spatřil světlo světa na konci 19. století v díle francouzského antropologa Topinarda v roce 1879. Tento vědní obor je ovlivněn již nástupem osvícenství v 18. století, kdy lidé věřili, že vlastním rozumem mohou přijít na příčiny negativních jevů a tím tomu předejít.

² VÁGNEROVÁ, M.; CSÉMY, L. a MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013. Str.9.

³ TOMÁŠEK J. *Úvod do kriminologie: Jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing. Str.11.

Principy pozitivizmu jsou do kriminologie vryty, a to tím způsobem, že kriminální chování je možno zkoumat v oblasti biologických, psychologických a sociálních faktorů a zjistit základy toho proč lidé páchají trestní činy. Myšlenkou bylo, že kdyby se tohle zjistilo, tak by se dalo předcházet trestným činům a tyto dokonce zcela vymýtit. Vědecké zkoumání zločinu je neodmyslitelně spjato s kriminologií, jeho úkolem je získávat empirická data a zde nacházet kauzální vztahy.⁴

Předmětem této společenskovední disciplíny je jedinec (pachatel, oběť), společnost nebo společenské skupiny. Kriminologie je vědou interdisciplinární tzn. mezioborovou, víceoborovou, a proto s kriminologií úzce souvisí další vědní obory jako trestní právo, kriminalistika, penologie, sociologie, psychologie, soudní psychiatrie a pedagogika.⁵

Kriminologie není omezena pouze na zkoumání kriminality, ale nedílnou součástí je zohlednit další společensky negativní jevy, které jsou s kriminalitou úzce spjaty a vytváří tzv. kriminální prostředí.⁶

Kriminalita

Kriminalita je sociálně patologické jev, který je již zde historicky a každá společnost se jej snaží vymýtit nebo pokud možno co nejvíce snížit. Kriminalita je předmět, kterým se zabývá vědní obor kriminologie. Kriminalita působí negativně na společnost, jelikož ve společnosti působí nejistotu, strach či obavu. I kriminalita má svou pozitivní stránku, a to ze strany samotné společnosti, kdy může působit větší vlnu solidarity, větší respekt ke společenským normám, a to pomáhá posilovat a měnit společnost k lepšímu.

Kriminalita a statistika patří neodmyslitelně k sobě, jelikož kriminalita je souhrnem spáchaným trestných činů za určité období na určitém území. Skutečný stav kriminality nelze statisticky nijak zjistit, jelikož ve statistikách je uvedena pouze skutečná kriminalita, tj. registrovaná. Mimo veškeré statistky mizí kriminalita latentní, tj. skrytá.

⁴ Tamtéž. Str.18-20.

⁵ INOVACE SEBS A ASEBS, Charakteristika kriminologie, předmět, pojem a význam [online]. Fakulta sportovních studií Masarykovy univerzity, © 2011 [cit. 2023-11-17]. Dostupné online z WWW:

<https://www.fsp.s.muni.cz/inovaceSEBSASEBS/elearning/kriminologie/charakteristika>

⁶ Tamtéž.

Kriminalita latentní není poškozenými oznámena, a tak je to kriminalita, která se skutečně stala, ale nikdo o ni neví a uniká veškerým statistikám.⁷

Penologie a postpenitenciární péče

Penologie je společenská vědní disciplína, která zkoumá metody zacházení s odsouzenými pachateli, tresty a způsob jejich výkonu. Tresty by měly sloužit jako náprava pro potrestané pachatele a penologie má za úkol najít nejúčinnější varianty, které povedou k nápravě odsouzeného pachatele. Penologie je vědou empirickou, kdy smyslem je poznat osobnost, minulost, povahu záliby, sklony zdraví pachatele.⁸

Postpenitenciární péče slouží pro osoby, které byli propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení, nebo ochranné výchovy. Jedná se o péči, která je zaměřena na sociální, poradenské a právní pomoci pro člověka snažící se zpět začlenit do společnosti. S touto resocializací pomáhají instituce jako probační a mediační služba České republiky, zástupce státní správy (sociální kurátoři), nestátní neziskové organizace, církve, příspěvkové organizace nebo zařízení sociálních služeb apod.⁹

Viktimmnost

Každý jedinec je potencionální obětí zločinu, ale jsou jedinci, u kterých je ta pravděpodobnost vyšší. Určitá skupina osob či jedinců je náchylnější k tomu stát se obětmi protiprávního jednání. Tuto skutečnost ovlivňuje životní styl. Zde to závisí na místech, kde jako jedinec tráví volný čas. Bezpochyby jsou místa, kde dochází častěji k protiprávním jednáním jako např. noční kluby, herny, diskotéky okraje měst a jiná odlehlá místa. Důležitým aspektem je také zaměstnání, které jedinec vykonává, jelikož jsou zaměstnání, kde se člověk může vystavit i nevědomky jako potenciální oběť. U určitých skutků hraje roli také pohlaví oběti, a to zejména u žen při sexuálních činech proti její osobě. Pachatel je po většinou silnější než samotná oběť, a proto zde hraje roli věk a zdravotní či psychický stav oběti.¹⁰

⁷ JÜTTNER A. *O kriminologii a kriminalitě*. Praha: Orbis. Str.121-127.

⁸ Tamtéž Str.12

⁹ ČERNÍKOVÁ V., 2008. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a kvality*. Praha: Aleš Čeněk.

¹⁰ TOMÁŠEK J. *Úvod do kriminologie: Jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing. Str.153-157.

3 Formy bezdomovectví

Rozdělení neboli typologie bezdomovců je rozlišována dle způsobu bydlení bezdomovců a pro jejich rozdělení jsou nejčastější formy bezdomovectví zjevné, skryté a potenciální. Toto dělení je na základě podle způsobu bydlení a vztahů bezdomovců k veřejnému prostoru. Bydlení bezdomovců není klasické jako u většinové společnosti. Etymologický problém slova bezdomovec je právě ve druhé části tohoto slovního spojení a to domov. Domov je složen s fyzického soukromí a sociálního okolí. Bezdomovcům tyto dvě složky domova chybí. Domov představuje místo, kde se člověk vrací, a to nejčastěji ke své rodině a má zde pocit bezpečí a řád.¹¹

3.1 Zjevné bezdomovectví

Již podle názvu a označení zjevné, tak se jedná o formu bezdomovectví, které je na první pohled viditelné. Do této formy bezdomovectví patří jedinci, kteří pro společnost nejvíce typičtí. Jedná se o jedince, kteří nedbají o svůj zevnějšek, jsou zanedbaní, jejich oblečení je častokrát znečištěné, samotní jedinci nedbají ani o hygienické návyky a zapáchají. Zdržují se na místech veřejně přístupných jako jsou nádraží, parky, sklepech bytových domů, u laviček po městech a obcích či kanálech. Zjevní bezdomovci jsou často na očích společnosti, a proto také odpovídají obecným představám společnosti, jak vypadá bezdomovec.

3.2 Skryté bezdomovectví

Skupinou skrytých bezdomovců jsou jedinci, kteří nemají své stálé bydlení, ale neuchylují se k životu na ulici. Tyto osoby mají místa či prostory, kde přespávají, ale nejedná se o oficiální bydlení, a proto se jedná o osoby bez domova. Mezi místa, které tyto jedinci užívají k bydlení patří squaty, sklepy, stany, vypracovaná místa v lesích, vybydlený doma či případně pobývají po známých a rodině. Na první pohled nemusí tyto jedince poznat díky jejich zevnějšku, jelikož o svůj vzhled mohou pečovat a jejich oblečení a celkový vzhled neodpovídá obecné představě společnosti o bezdomovci.

¹¹ MAREK, J.; STRNAD A. a Hotovcová, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. Str.13-14.

Často svůj sociální problém tají před společností, ale vzhledem ke své neschopnosti si najít a zajistit si vhodné a adekvátní bydlení jsou vystaveni této negativní sociální situaci.¹²

3.3 Potenciální bezdomovectví

Označení potenciální bezdomovec je pro skupinu osob, které mají kde bydlet, ale vlivem okolních vjemů jsou v ohrožení, jako riziková skupina a potenciální budoucí bezdomovci. Na venek nevykazují znaky, které typické pro bezdomovce, a tudíž společnost je ani nevnímá jako bezdomovce, či potenciální bezdomovce. Potenciální bezdomovectví má nevýhodu oproti bezdomovectví zjevnému či skrytému, že potenciálním bezdomovcům nejsou poskytovány žádné terénní ani ambulantní služby, jelikož celkově v České republice je tato skupina opomíjena a pro takové jedince nejsou poskytovány takovéto služby.¹³

Všechny osoby, co jsou potenciální bezdomovci, tak nemusí skončit jako bezdomovci. Mezi osoby ohrožené bezdomovectvím patří osoby, které se vrací z výkonu trestu odnětí svobody a jejich začlenění zpět do společnosti nemusí být jednoduché. Ohroženou skupinou jsou také nezletilí ve výchovných ústavech, kteří nabydou plnoletosti a musí se začlenit do společnosti. Ohroženi mohou být také zdravotně handicapovaní lidé, kteří bývají odkázáni na pomoc druhých případně různé formy sociální pomoci, lidé bydlící v nájmech, osoby, které nemají stabilní finanční příjem a také u osob, které mají různé formy závislosti, a to ať na alkoholu, drogách a jiných návykových látkách či jsou závislí na hazardu.

¹² MAREK, J.; STRNAD A. a Hotovcová, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. Str.14.

¹³ Tamtéž.

4 Příčiny bezdomovectví

Bezdomovectví je celosvětový sociálně-patologický jev, který je ve společnosti již dlouhodobě a každá generace s tímto jevem se snaží pracovat. Cílem dobře fungujícího státního aparátu by mělo být tento jev potlačit či nejlépe zcela eliminovat a vymýtit. Nutné je tedy tento sociální problém podchytit hned ze začátku a zjistit jeho příčiny, kdy těchto příčin je mnoho a každý bezdomovec má svou individuální příčinu, která jej dostala až do této situace. Existuje celá řada faktorů, které ovlivňují život každého z nás, ale poté je na každém jedinci, jak přistoupí k řešení jednotlivých situací. Pokud jeho přístup nebude adekvátní a správný, tak jeho chybná rozhodnutí mohou vést až marginalizaci, tedy postupně je daný jedinec společnosti vylučován ze sociálního života na okraj společnosti a následuje až úplné vyčlenění jedince mimo společnost. Příčinu vzniku bezdomovectví jsou v různých formách a ze začátku se mohou tyto problémy jevit jako zanedbatelné či nevýznamné, ale postupem času hrozí kumulace těchto problémů, které také mohou na sebe vztahovat další problémy, které mohou vést ke zhoršení životní situace se kterou si daný jedinec již není schopen poradit, a to poté vede až ke vzniku samotného bezdomovectví.

Faktory ovlivňující vznik bezdomovectví lze rozdělit na subjektivní a objektivní. Subjektivní faktory ovlivňující vznik bezdomovectví jsou takové, které daný jedinec může ovlivnit. Takovými faktory jsou vytváření kvalitního rodinného zázemí, osobnost jedince, ale také důležitým subjektivním faktorem vzniku bezdomovectví je dosažená úroveň vzdělání. Naopak objektivní faktory lze označit pro jedince vzdálenější a téměř neovlivnitelné. Jedná se o faktory, které ovlivňují život nás všech a jsou politicky a sociálně zaměřené faktory, které vytváří je představitelé státu a samotná společnost. Mezi tyto objektivní faktory lze zařadit možnost zajištění bydlení, dle nastavených podmínek ať jsou formou vlastnického či nájemního bydlení. Dostupnost lékařské péče, sociálního zajištění při různých formách podpor a také nedílnou součástí je nastavení státu a společnosti v oblasti minoritních společností, kdy tyto by měli být začleňováni do společnosti.

Pro orgány a instituce, které se zabývají potlačením a předcházením bezdomovectví je důležitá analýza a zjištění podstaty z jakých příčin vzniká tento sociálně-patologický jev, a hlavně jak tomuto předcházet, aby bezdomovectví nevznikalo.

4.1 Ztráta zaměstnání a nezaměstnanost

Bezdomovectví a zaměstnání či nezaměstnanost spolu úzce souvisí. Zaměstnání slouží jako nejčastější zdroj finančních příjmů, které člověk chtě nechtě k životu potřebuje. Ztráta zaměstnání je často prvotní faktor, který vede ke vzniku bezdomovectví. Samotná ztráta zaměstnání není automaticky spouštěčem tohoto jevu, ale její dlouhodobost je již problém. Bez dostatečného zdroje finančního příjmu je schopnost jedince splácet své pohledávky a závazky špatná a hrozí zde možnost dluhové spirály, která negativně ovlivňuje osobní život, rodinný život a společenský život. Negativně je narušeno společenské postavení, jelikož ztrátou finančního příjmu nemá jedinec finance na své aktivity a také ztrácí sociální kontakt formou společenských aktivit a událostí.

Zvyknout si na dlouhodobou nezaměstnanost je stejně složité a komplikované jako zvyknout si na jakoukoli jinou dlouhodobou stresovou situaci. Tento proces zvyknutí má tři stádia, kdy prvotní stádium je šok. Šok z toho, že daný jedinec ztratil zaměstnání a následující otázky, které musí řešit. Po vstřebání šoku následuje odpor, kdy si nepřipouští skutečnost, že je již dlouhodobě nezaměstnán. Posledním stádiem je rezignace. Zde již jedinec vzdává jakékoli naděje na změnu a je se svou životní situací smířen. Člověk, který je dlouhodobě bez zaměstnání má pesimistický pohled a to ne, jen na zaměstnání jako takové, ale také na život. Jeho dny nemají žádný řád, kdy část dne byla vyplněná prací. Samotný život se mu stává stereotypní a nudný, jelikož jeho volnočasové aktivity jsou ovlivněny jeho slabou finanční situací.¹⁴

Ztráta zaměstnání je společensky negativní jev, který může postihnout kohokoliv. Nicméně dlouhodobou nezaměstnaností jsou ohroženy více muži oproti ženám, jelikož ženy se mohou více realizovat v domácích pracích a jejich nezaměstnanost je ze strany společnosti více tolerována než u mužů, kteří jsou historicky vnímání spíše jako živitelé rodin. Ohroženou skupinou z hlediska schopnosti najít si práci bývají často mladí lidé do 25 let, jelikož nemají dostatek zkušeností, a naopak osoby starší 50 let jsou již bráni jako osoby, které mají snížené schopnosti. Jakýkoli handicap je komplikací pro získání zaměstnání, jelikož je na tyto osoby nahlíženo „*skrz prsty*“ a přednost dostanou osoby bez handicapu.¹⁵

¹⁴ MAREK, J.; STRNAD A. a Hotovcová, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. Str.21-24.

¹⁵ Tamtéž.

4.2 Ztráta bydlení

Samotné označení osoby jako bezdomovec je složení dvou slov, a to bez domova. Je tedy zřejmé, že ztráta bydlení je hlavní příčina vzniku bezdomovectví. Možnost bydlení má každý jedinec, jakožto právo na bydlení, které je základním lidským právem. Nicméně co je právem není bráno jako povinností a v řadách bezdomovců je také zastoupení jedinců, kteří si dobrovolně zvolili život bez domova, respektive bez života v obydlí. Ztráta bydlení přichází v momentě, kdy člověk není schopen jakkoli splácet své závazky, které jsou spojeny s bydlením. Závazky mohou být vůči majiteli, kdy se jedná o nájemné bydlení nebo případně vůči bance, pokud se jedná o bydlení vlastnickém spojené s hypotékou. Poté pokud jedinec není schopen si zajistit možnost bydlení, tak se dostává do situací, kdy bez pomoci druhých je blízko stát se osobou bez přístřeší. Neschopnost splácet, respektive ohrožení ztráty bydlení je úzce spjata se ztrátou zaměstnání, nezaměstnanosti a tím pádem se ztrátou zdroje příjmů. Jednou z posledních možností, jak se vyhnout tomu, aby se jedinec stal bezdomovcem je využít sociální systém České republiky a využít zařízení nabízející možnost bydlení. Nicméně i tyto služby mají své podmínky, které je nutno dodržovat. Pokud ani tyto podmínky nejsou dodrženy, tak se jedinec stává osobou bez přístřeší neboli bezdomovcem. Poté je již odkázán k žití života „na ulici“.

Se vznikem bezdomovectví jedinec přichází o pocit soukromí a je odkázán na život ve veřejném prostoru, kdy hlavně v noci je toto znát a pocit bezpečí zde příliš není. Bezdomovci mohou volit přespávání a obecně místa k žití mez životem ve veřejném prostoru nebo v různých zařízeních sociálních služeb, kde míra bezpečí je větší. Nicméně v těchto zařízeních platí určitá pravidla a povinnosti, kdy toto často nejsou osoby bez přístřeší ochotny akceptovat. Většina osob bez přístřeší nemá stálé jedno místo, ale naopak místa střídá. Nejčastější varianta je přespávání venku, kdy při počátku bezdomovectví se jeví jako jediná varianta, ale postupem času se toto stává volbou. Mimo veřejná místa jako parky, lavičky či chodby bytových domů přespávají také tito jedinci v nebytových prostorech a squatech. Jedná se tak často o opuštěné a ve špatné kondici se nacházející budovy či chatky, a právě squaty jsou útočištěm spíše pro mladší generace.¹⁶

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M.; CSÉMY, L. a MAREK, J. *Bezdomovectví ve středním věku*. Praha: Karolinum, 2018. Str. 194-195.

Většinová společnost zná bezdomovce právě z veřejného sektoru, kdy je často vidí na různých veřejných místech jako jsou mimo jiné lavičky, zastávky, kontejnery, tramvaje, stany či různé opuštěné budovy či automobily. Na všech těchto uvedených místech tráví svůj život tito jedinci a také zde spí. Najít vhodné místo ke spánku je na bezdomovectví možná ten nejtěžší úkol. Jejich spánková hygiena neexistuje a spánku se věnují kde a kdy se dá. Tudiž to, co se jim nepodařilo naspat v noci, tak dohání přes na den. Z tohoto důvodu vidíme bezdomovce často pospávat na různých veřejných místech.¹⁷

4.3 Sociální problémy

Bezdomovectví je sociálně-patologický jev a jedná se tedy o sociální neboli společenský problém, tudíž nedílnou součástí vzniku bezdomovectví jsou sociální problémy daného jedince. Základem sociálně-zdravě fungujícího jedince je dobrá výchova z mládí a správné sociální návyky. Pokud člověk vyrůstal v dysfunkční rodině, tak jej to může negativně ovlivnit do dalších let. Rodiče hrají ve výchově zásadní roli, jelikož od nich se dítě učí a přebírá návyky včetně rodinného zázemí a prostředí, kde vyrůstá. Pokud přebíral negativní návyky a není dítě správně vedeno, tak to může vést jako jeden z faktorů ke vzniku bezdomovectví.

Role rodiče je zásadní rolí ve výchově dítěte. Pokud rodič svou roli nezvládne a selže ať už jako rodič, partner nebo v profesní rovině, tak tyto negativní jevy může přebrat jeho potomek. Mnohdy je toto selhání doprovázeno konzumací alkoholu či jiných návykových látek, kdy následkem tohoto jednání je rozpad partnerského života. Příchod nového partnera k dospívajícímu dítěti je velkou zátěží pro dítě, a to zvláště v případě, kdy není ochoten a schopen tolerovat problémové chování dítěte. V takto dysfunkční rodině, která nepředstavuje bezpečné zázemí se dospívající jedinci odhodlají k brzkému opuštění rodinného prostředí, a vystaví se tak riziku neschopnosti si najít práci a s tím spojené bydlení.¹⁸

¹⁷ HAVLÍK, T. *Homeless Guide, Jak přežít na ulici a užít si to*. Praha: Albatros, 2019. Str. 22-28.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, M.; CSÉMY, L. a MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013. Str.15-16.

Sociální systém každé země by měl mít za úkol se snažit tento sociálně-patologický jev jakým bezdomovectví je potlačit. Jednotlivé země mají nastavený svůj sociální systém rozdílně, ale je pravidlem, že v severních zemích Evropy více přecházejí bezdomovectví tím, že se snaží postarat o sociálně slabé občany, jelikož vlivem chladnějšího počasí by to mohlo mít tragické následky. Naopak v jižních zemích prevence je minimální, ale zaměřují se již na osoby bez přístřeší formou terénních a nízkoprahových služeb.¹⁹

4.4 Závislost na drogách a alkoholu

Závislost na drogách a alkoholu je sám o sobě velký společenský problém, který může být spouštěčem chodu událostí, které povedou až do situace, kdy bude jedinec ohrožen samotným bezdomovectvím. Jedinec, který konzumuje příliš velké množství alkoholu či je uživatelem drog tímto se vystavuje problémům ve vztazích a to ať partnerském životě, rodinném životě, tak v ostatních formách vztahů jako kamarádství. Dále tímto svým kladným přístupem k drogám a alkoholu může ohrozit svou pracovní kariéru či dokonce své pracovní místo. Není obvyklým jevem, že jedinec vlivem těchto závislostí přišel o práci a tím o schopnost splácet bydlení a byl nucen své bydlení opustit. Spouštěčem těchto nepříjemných životních událostí byl alkohol či droga. Samotné užívání alkoholu a drog je také finančně náročné a bez práce jako zdroje příjmu hrozí riziko páchaní různých druhů protiprávních činností za účelem výdělků. Závislost na drogách a alkoholu je tedy častým spouštěčem samotného bezdomovectví, jelikož na sebe dokáže nabalit velkou řadu dalších problémů.

Spojení bezdomovectví a alkoholu s jinými drogami je častým jevem ve společnosti. Pro společnost je typickým bezdomovcem jedinec, který má neupravený zevnějšek, nevhodné chování, zapáchá, je s láhví alkoholu v ruce či užívá jiné návykové látky. Nevýhodou bezdomovce je ten, že on nemá své soukromí v podobě domova, a tak konzumuje alkohol a jiné návykové látky na veřejnosti před ostatními, a tímto ve společnosti vzbuzuje tento pocit a stigmatizaci, že alkohol a jiné návykové látky patří k bezdomovcům. Snaha bezdomovců k návratu do běžného života vede přes poskytovatele sociálních služeb, kde je však podmínkou abstinence, což také bývá důvodem, proč tento pokus o resocializaci nevede ke zdárnému úspěchu.

¹⁹ MAREK, J.; STRNAD A. a Hotovcová, L.. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. Str.47-48.

Jako ve většinové společnosti, tak i v řadách bezdomovců je užívání alkoholu doménou spíše starší jedinců, tj. osob nad 30 let věku a užívání nelegálních drog těch mladších. Mezi oběma skupinami jsou rozdíly až nevráživost. Pro uživatele nelegálních drog jsou lidé užívající alkohol bráni jako špinaví lenoši, tak v opačném pohledu jsou uživatelé nelegálních drog bráni jako osoby páchající kriminalitu. Rozdíly mezi oběma skupinami jsou ve vzhledu, kdy alkoholici jsou definováni jako osoby, které se o svůj vzhled příliš nestarají a toxikomani naopak o tuto stránku dbají. Obě skupiny mají také jiný způsob zdroje příjmu, kdy pro alkoholiky je to žebrání a prohledávání popelnic, tak u toxikomanů je obživou i páchání drobné kriminální činnosti.²⁰

4.5 Kriminalita

Kriminalita je vážný sociálně-patologický jev, který je ve společnosti již od jakživa. Kriminalita je něco, co je považováno společností za jednání, které je za hranou. Samotná kriminalita plní funkci naplnění potřeb jedinců páchající tuto činnost. Mimo jiné slouží kriminalita jako zdroj finančního příjmu formou krádeží či loupeží nebo jako pouhý zdroj obživy, kdy jedinec krade jídlo, aby přežil. Člověk páchající majetkovou kriminalitu má za potřebu získat finanční prostředky, a to ať za účel potřeby obživy, hraní hazardních her, získání alkoholu či jiných návykových látek nebo k zaplacení poplatků za bydlení. Kriminalita bývá často spojována s bezdomovectvím, a to ať jako spouštěč nebo jako součást života bez domova. Pokud člověk páchající kriminalitu je pravomocně odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody za spáchaný trestný čin, tak po návratu z výkonu trestu odnětí svobody jej čeká těžký návrat a resocializace.

Jedinec, pokud nemá z minulosti finanční zásoby a ani nemůže spoléhat na pomoc svých blízkých, tak je odkázán sám na sebe. Po návratu z výkonu trestu odnětí svobody nebývá neobvyklý problém najít si zaměstnání. Zaměstnavatel dává přednost při výběru zaměstnanců těm uchazečům, kteří nemají za sebou kriminální minulost a osoba přicházející z výkonu trestu odnětí svobody je zaměstnavatelem stigmatizována. Tímto osoby po výkonu trestu často směřují nevyhnutelně k tomu stát se bezdomovci.

²⁰ MAREK, J.; STRNAD A. a Hotovcová, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. Str.25-29.

Počátek bezdomovectví často vzniká právě kvůli páchané trestné činnosti, kdy v této skupině jsou lidé, kteří neměli zájem získávat finanční příjem prací, ale právě pácháním kriminality. Samotné páchání trestné činnosti není příčinou toho stát se bezdomovcem, ale je to důsledek.²¹

Prevence jakožto předcházení jakémukoli sociálně-patologickému jevu je nesmírně důležitá věc. Pokud se jedná o předcházení kriminalitě, která je častým spouštěčem dalšího společensky nežádoucího jevu bezdomovectví, tak zde jak se říká dokážeme „*zabít dvě mouchy jednou ranou*“. Jedná se o jednu ze dvou forem kontroly kriminality, kdy tou první je represe. Prevence kriminality se na základě obsahové zaměření člení na sociální, situační a viktimologickou. Prevence sociální spočívá v tom, že se zaměřuje na osobu pachatele a celkový vliv společnosti na kriminalitu. Sociální prevence je nejširší prevencí kriminality, kdy je zaměřené na sociální kriminogenní faktory. Situační prevence je zaměřena na samotný spáchaný trestný čin, kdy toto jednání je chápáno jako druh motivace a příležitosti. Pro situační prevenci existuje přísloví „*příležitost dělá zloděje*“. Poslední prevencí kriminality je viktimologická prevence. Jak již samotný název vypovídá, jedná se o prevenci zaměřenou na oběti. Nedílnou součástí této prevence je poradenská činnost pro oběti či případné oběti, kdy se zaměřuje na potenciální oběti, kterými jsou osoby vyššího či nižšího věku či jinak fyzicky slabší jedinci nebo ženy.²²

Systém prevence kriminality v České republice je rozdělen do pěti kategorií, kdy resortní programy jsou programy ústředních orgánů státní správy jako třeba MV. Samotné města a obce se podílejí na prevenci kriminality, jelikož i v jejich zájmu je snižovat množství kriminality na svém území. I v zájmu bezpečnostních složek je v rámci prevence kriminality důležitý u policejního orgánu pojem Community Policing, kdy se jedná o komunikaci mezi policejní složkou a společností. Velkou měrou přispívají také nevládní a charitativní organizace, kdy tyto pomáhají materiálně, sociálně a poradensky. Poslední, kdo přispívá na prevenci kriminality jsou podnikatelské subjekty jako např. banky či pojišťovny v různých reklamách či výzvách vůči svým klientům.²³

²¹ VÁGNEROVÁ, M.; CSÉMY, L. a MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013. Str.66-67.

²² SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2009. Str. 37-38.

²³ Tamtéž. Str. 40-42.

5 Kriminalita spojená s bezdomovectvím

Kriminalita i bezdomovectví je sociálně-patologický jev, který by měl být cílem moderní a vyspělé společnosti vymýtit. Kriminalita a bezdomovectví jsou vzájemně propojeni, jelikož bezdomovci se nacházejí v socio-patogenním prostředí, kdy zkušenost s kriminalitou jim hrozí více než většinové společnosti. Osoby bez přístřeší často měli již zkušenosti s kriminalitou předtím, než se staly bezdomovci. Samotná kriminalita mohla být spouštěčem, který vedl k bezdomovectví. Bezdomovci svým životním stylem jsou ohroženou skupinou, kdy pro jednotlivé jedince mohou působit jako snadný terč, jelikož nemají bezpečí domova či je na ně nahlíženo negativně společností. Nicméně i v řadách bezdomovců dochází ke vzájemné kriminalitě. I bezdomovci se dopouštějí páchaní kriminálního jednání, kdy toto jednání jim neusnadňuje návrat do běžného způsobu života, ba naopak je tímto jednáním šance na návrat ztížena.

5.1 Bezdomovec v roli oběti

Bezdomovec představuje pro pachatele velice snadný cíl. Svým životem mimo domov je bezdomovec ochuzen o pocit bezpečí domova, kdy svůj život žije na očích společnosti a často na veřejných místech. Bezdomovci se stávají oběťmi různých protiprávních jednání mimo jiné také fyzického napadení či majetkového charakteru. Drtivá většina útočníků spoléhá na to, že bezdomovec jako oběť protiprávního jednání nebude chtít věc oznamovat a často je tedy tato kriminalita kriminalitou latentní. Bezdomovci tyto jednání neoznamují často z důvodu, že si mohou myslet, že se tím orgány činné v trestním řízení nebudou příliš zabývat a jednání bagatelizovat. Dále se nechtějí vystavovat případné mstě ze strany pachatelů. Z těchto důvodů se mohou bezdomovci jevit jako snadná oběť pro pachatele protiprávních jednání.

Život na ulici není lehký pro žádného bezdomovce, kdy jako každý člověk i bezdomovec má základní lidský pud a to přežít. Bezdomovci však oproti majoritní společnosti mohou a bezpochyby zažívají větší pocit strachu, ohrožení z násilí či okradení. V těchto případech musí každý jedinec zvlášť vyhodnotit potenciální rizika a vyhnout se jim. Nejčastější formy protiprávních jednání na bezdomovcích jsou fyzické útoky, sexuální násilí či majetkové jednání, kdy bezdomovci jsou zranitelnější skupinou než ostatní.

Pachatelem těchto jednání nemusí být cizí osoba, ale také nebývá výjimkou další z řad bezdomovců, kdy se může jednat o známého, kamaráda či dokonce partnera. Bezdomovci jsou tak velice často jednu chvíli v pozici oběti, ale další den mohou být v pozici pachatele. Sami bezdomovci uvádějí, že nejvíce jsou zranitelní v noci, kdy spí na místech veřejně přístupných. Ženy bezdomovkyně to mohou a mají těžší než muži. Ženy žijí s pocitem strachu z možnosti znásilnění, kdy takové útoky jsou spojeny s velkou mírou agrese. Ženy žijící na ulici s tímto pocitem strachu žijí a jsou si toho vědomy, ale případné řešení situace pro ně není žádné, jelikož často tyto skutky nenahlásí, jelikož nevěří, že by jim někdo věřil a čin řešil. Ženy obecně jsou velice ohroženou skupinou vůči jakýmkoli formou fyzického násilí, jelikož jsou často fyzicky slabší než muži a pro pachatele jsou tedy vhodnějšími oběťmi.²⁴

Ženy bezdomovkyně jsou v menším zastoupení v řadách těchto osob. Psychologicky tak pro ně musí být těžší se s touto negativní životní situací vypořádat. Budování sociálních vazeb s jinými bezdomovci je pro ně náročnější a těžší než u jejich mužských protějšků. Život žen v této ultraortodoxní komunitě a jejich internalizace je do této netradiční kulturní skupiny je těžká, kdy žena může a je pro ostatní jedince z komunity jednodušší potenciální obětí.²⁵

Fyzické napadení je jednou z nejčastějších forem protiprávního jednání na bezdomovcích. Toto jednání se může vyskytovat v přestupkové rovině dle § 7 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, kdy mezi nejčastější přestupky patří ublížení na zdraví, vyhrožování újmou na zdraví a také jiné hrubé jednání, nebo v trestní rovině dle § 145-146 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kde patří těžké ublížení na zdraví a také ublížení na zdraví. Samostatnou skupinou jsou ohrožené ženy, které čelí hrozbě sexuálních útoků či dokonce znásilnění daleko více než muži. Tímto skutkem se zabývá § 185 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a je definován: „(1) *Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti.*”

²⁴ Tamtéž str. 94-99.

²⁵ LAWRENCE, Jeanette, A.; BENEDIKT, Rachel & VALSINER, Jaan. Homeless in the Mind: A Case-History of Personal Life in and out of a Close Orthodox Community [online]. Journal of Social Distress and Homelessness 1(2), 157–176, 1992 [cit. 2024-04-03]. ISSN 1573-658X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/BF01074224.1992.11739264>.

Nedílnou součástí života bezdomovců je majetková trestná činnost, kdy i bezdomovci jsou obětmi tohoto jednání, kdy v přestupkové rovině se tímto zabývá § 8 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, kdy zde se jedná zejména o krádeže a v trestní rovině se jedná o porušení § 205 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Vznikem samotného bezdomovectví často končívají rodinné či kamarádské vztahy, které do té doby byly a vznikají nové vazby s osobami bez přístřeší. V tento okamžik mnoho začínajících bezdomovců může narazit na problémové jedince, kteří je mohou vtáhnout do páchání kriminality či užívání drog. Samotní bezdomovci sami říkají, že skutečně pevné vazby a opory mezi nimi samotnými neexistují.

Dvojice či skupinku často spolu drží pohromadě z toho důvodu, že si pomáhají, ale v mnoha případech jsou tyto vazby krátkodobé a hrozí riziko využívání, či právě páchání kriminality mezi samotnými bezdomovci navzájem, kdy jeden může závidět určité benefity tomu druhému. V případě, že žijí společně ať už ve dvojicích či větších skupinkách je třeba působit sebejistě a neukazovat žádnou slabost, jelikož tohohle by mohli využít silnější jedinci ke svému prospěchu. Většina osob bez přístřeší zažilo, že je během života bezdomovce někdo podvedl či dokonce ublížil a stali se tedy obětmi.²⁶

5.2 Bezdomovec v roli pachatele

Bezdomovectví a páchání protiprávního jednání je společností často spojováno jako zcela běžný jev, a to vlivem prostředí ve kterém se bezdomovci nacházejí. Bezdomovci jsou jedinci, kteří nemají stálý zdroj finančních příjmů nebo jejich finanční příjem je nedostačující. Z tohoto důvodu se často uchýlí k páchání protiprávního jednání. Bezdomovci žijí v kriminogenním prostředí, a tak jejich náklonost k buď drobnému přestupkovému jednání až po zvlášť závažný zločin je větší než u většinové populace. Mezi bezdomovci není nic neobvyklého, že jedinci mají zkušenost s pácháním protiprávního jednání, a to již poté co se stali bezdomovci. Mezi časté jednání patří drobné krádeže, které slouží k získání finančních zdrojů, kterými následně pokryjí své životní potřeby. Nebývá neobvyklá drobná krádež potravin v obchodě či alkohol nebo tabákových výrobků.

²⁶ VÁGNEROVÁ, M.; CSÉMY, L. a MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013. Str.107-116.

Kriminální aktivita u bezdomovců je častější než ve většinové společnosti. K tomuto jednání vede řada faktorů, které pomáhají skutek uskutečnit. Mezi tyto faktory patří hmotná nouze, kdy bezdomovci nemají dostatečné finanční příjmy. Ovládat své jednání nebývá pro bezdomovce lehké, jelikož bývají pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek, které jim ovlivňují vnímání situace. Mezi bezdomovci je toto jednání poměrně běžné, a tak ti, kteří tento skutek spáchají nebývají odsouzeni ostatními bezdomovci jako by tomu bylo v běžné populaci. Samotný trest ve formě vězení není pro bezdomovce ani tak trestem, ale spíše pro některé vysvobozením a nebývá neobvyklým jevem spáchání trestného činu pouze důvodem, aby se dostal právě do vězení, a to zejména v zimě. Ve vězení dostanou vše, co jim na ulici chybí. Dostanou pravidelnou stravu, teplo a možnost hygieny.²⁷

Necelá pětina bezdomovců přiznává jako svůj zdroj obživy krádeže. Často se tak uchylují zejména v začátku, kdy se ocitnou na ulici, jelikož netuší o jiných možnostech, jak získat obživu jako jsou charity. Najdou se jedinci, kteří ač tuto informaci vědí, tak stále je pro nejčastějším způsobem, jak získat obživu krádež a samotnou krádež také bagatelizují jako méně závažný přestupek. Po konzumaci alkoholu či jiných návykových látek jejich nebojácnost krást se zvětšuje a ztrácí zábrany. Někteří bezdomovci měli krádeže v obchodech jako živobytí a jiní naopak tímto jednáním pohrdají.²⁸

Životní styl bezdomovců je o životě na veřejných místech a s tím je spojena také častá konzumace alkoholu. Tímto dochází k narušení veřejného pořádku v přestupkové rovině jako je mimo jiné rušení nočního klidu (ust. § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích: „*Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že poruší noční klid*“) nebo také právě konzumací alkoholu, která je již ve většině českých měst a obcí zakázána porušují obecně závaznou vyhlášku měst a obcí (ust. § 10 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní řízení):

²⁷ VÁGNEROVÁ, M.; CSÉMY, L. a MAREK, J. *Bezdomovectví ve středním věku*. Praha: Karolinum, 2018. Str. 194-195.

²⁸ Tamtéž. Str. 160-162.

„k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku; zejména může stanovit, které činnosti, jež by mohly narušit veřejný pořádek v obci nebo být v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, lze vykonávat pouze na místech a v čase obecně závaznou vyhláškou určených, nebo stanovit, že na některých veřejných prostranstvích v obci jsou takové činnosti zakázány,“), kdy například v Ostravě se jedná o Obecně závaznou vyhlášku č. 2/2009, o zákazu konzumace alkoholických nápojů na veřejném prostranství.

Také v zahraničí je problém bezdomovectví na veřejném prostranství záležitostí, kterou se snaží řešit formou zákonných opatření jako je omezování možnosti využít tyto prostory jako zejména parky spojené s přírodou, kdy trestem pro osoby bez přístřeší by měla být sankce ve formě pokuty. Tato navrhovaná intervence je součástí zákonného systému v Kanadě.²⁹

²⁹ OWADALLY, Tasneem a Quinn GRUNDY. From a Criminal to a Human-Rights Issue: Re-Imagining Policy Solutions to Homelessness. *Policy, Politics, & Nursing Practice* [online]. 2023, 24(3), 178-186 [cit. 2024-04-03]. ISSN 1527-1544. Dostupné z: doi:10.1177/15271544231176255.

6 Sociální politika a sociální služby spojené s prevencí pomáhající osobám bez přístřeší

Prevence je předcházení jakékoli situaci, která není společností akceptována. V případě bezdomovectví, které je sociálně-patologický jev, je předcházení tudíž prevence velice důležitý aspekt. Cílem prevence v boji proti bezdomovectví je, aby se dále tento jev nerozšiřoval, jelikož na bezdomovectví se pojí také další negativní společenské jevy jako je nezaměstnanost či kriminalita, čímž pokud se podaří předcházet bezdomovectví, tak se podaří také eliminovat další tyto jevy. V dnešní moderní společnosti jsou jedinci, kteří si zvolili jako cestu bezdomovectví a těmto osobám prevence příliš nepomůže, jelikož sami ztratili zájem. Poté je zde skupina, které není schopna si zajistit bydlení či z důvodu špatné finanční situace vlivem okolních aspektů nejsou schopni splácet své pohledávky spojená s bydlením. V těchto případech by preventivně měl pomoci stát a jeho sociální systém těmto osobám v nouzi pomoci. V české legislativě tuto problematiku řeší zákon č. 108/20006 Sb., Zákon o sociálních službách. V této kapitole bude cílem představit základní formy sociální pomoci, tak, aby byla pomoc co nejvíce efektivní a nerozšiřovalo se dále bezdomovectví.

6.1 Vymezení základních pojmů

V této kapitole si představíme základní pojmy, které jsou spjaty s touto problematikou. Cílem bude představit pojmy, které budou uvedeny v této kapitole tak, aby byla lepší následná orientace v dané problematice a stejně tak i v celé této kapitole.

Sociální prevence

Definici sociální prevence najdeme v zákoně č. 108/20006 Sb., Zákon o sociálních službách jako: „*Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.*“

Sociální služby

Sociální služby slouží pro lidi, kteří jsou sociálně znevýhodněni, kdy se často jedná o znevýhodnění věkové či zdravotní. Hlavním úkolem sociálních služeb je pomoc těmto znevýhodněným lidem začlenit řádně do společnosti. Sociální služby mohou zřizovat obce a kraje nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR či různé nestátní organizace.³⁰

Sociální politika

Jedná se je soubor různých forem pomoci a opatření státu, které pomáhají sociálně znevýhodněným osobám a také jako podpora společensky žádoucích chování jako je podpora mateřství, rodičovství, péče o seniory atd.³¹

Sociální událost

Jedná se o situaci, která do značné míry ohrožuje existenci člověka ve formě ekonomické či sociální rovině a samotný jedinec není schopen tuto situaci (událost) odvrátit vlastními silami a ani za pomoci rodiny a jediné možnost, jak toho dosáhnout je požádat o společenskou ochranu ve formě pomoci.³²

Sociální systém

Sociální systém je soubor zákonů a institucí, které jsou odrazen vládnoucí politické či politických stran a prostřednictvím nich funguje sociální politika v každém státě. S každou novou politickou reprezentací se mění také sociální politika a sociální systém.³³

³⁰ KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2015. Str. 215.

³¹ Tamtéž. Str. 9.

³² Tamtéž. Str.9.

³³ Tamtéž. Str. 11.

6.2 Historie sociální politiky

Jako většina tak i sociální politika zažila svůj vývoj. Společnost obecně se velice dynamicky vyvíjí a stejně tak i sociální politika se musí této dynamice přizpůsobit. Pro účely této bakalářské práce bude historie sociální politiky rozdělena do pěti etap (pravěk-starověk-středověk-novověk a současnost).

Pravěk (cca do 4 tisíciletí př.n.l.)

Život v pravěku byl ovlivněn nedostatkem zdrojů, a to zejména potravy, a tak lidé často migrovali právě za zdroji. V této historické době pojem sociální politika neexistoval a proto zde v této době platilo pravidlo silnějšího. I v této době byly bezpochyby určité vazby na blízké osoby, ale primární cíl byl přežít, a tak zde nebylo příliš prostoru se postarat o sociálně znevýhodněné jedince. První náznaky sociální politiky lze sledovat v pravěku ve chvíli, kdy již nebyla častá migrace a lidé se začali usazovat.³⁴

Starověk (cca 4 tisíciletí př.n.l. – cca 5.století n. l.)

V tomto historickém období je již větší zapojení sociální pomoci a solidarity. V tomto období vládnoucích panovníků však nehrál roli podporovatele stát, respektive vládnoucí panovníci, ale sociální pomoc v této době se hledala u rodiny, církve či sousedské výpomoci. Pomoc rodiny v této době byla nedílnou součástí, kdy schopní členové rodiny se starali o ty méně schopné. Obdobná pomoc byla také ze strany sousedů, kdy si navzájem vypomáhali. Důležitou roli plnila také církev, která byla útočištěm pro osoby, které se nebyly schopné z jakýchkoliv důvodů spolehnout na své blízké či sousedy. V tomto historickém období byli lidé silně věřící, což bylo apelem právě na dobré fungování rodiny a sousedské výpomoci.³⁵

Středověk (cca 5.století n. l. – cca 15. století n. l.)

Středověk plynule navazuje na období starověku, kdy hlavním poskytovatelem sociální pomoci byla církev. Součástí tohoto období byl hladomor či různé epidemie, na čem církev reagovala zakládáním ústavů při kláštorech a kostelech, které sloužili sociálně slabým obyvatelům.

³⁴ KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2015. Str. 27.

³⁵ Tamtéž. Str. 28.

Mezi tyto ústavy patřily útulky pro sociálně znevýhodněné osoby (chudé, zmrzačené, staré, sirotky, slepce či jinak postižené), nemocnice či chudobince, kdy tyto byly označovány jako špitály. V tomto období tedy již jistý sociální systém fungoval a pomáhal sociálně znevýhodněným osobám.³⁶

Novověk (cca 15 století n. l. – cca 20. století n. l.)

Začátek období novověku je považován rok 1492 a tedy objevení Ameriky či rok 1485, kdy skončila v Anglii tzv. válka růží. Jedná se tedy o období konce 15 století n.l. V období novověku dochází k zavádění průmyslové velkovýroby, a to má za vliv odchod lidí z vesnic za prací a tím dochází k narušení do té doby nejsilnější sociální pomoci, a to rodiny a sousedské výpomoci. Vlivem zvýšené migrace do velkoměst za prací dochází, k tomu, že zde se kumuluje více osob včetně chudých, nemocných a nezaměstnaných. O tyto jedince se bylo nutné postarat a zde je zásadní období v sociální politice, kdy se stát musí začít o tyto jedince postarat a angažuje se, aby v těchto městech předcházel znepokojivým událostem. V 19 století n.l. dochází k důležitému kroku a to, že se zavádí sociální pojištění, které je ze zákona povinné a uplatitelné pro koncepční účely sociální politiky státu. Jednalo se o pojištění nemocenské, úrazové a pro případy invalidity a stáří. Z kraje 20. století n.l. dochází také k zavedení pojištění nezaměstnanosti a je vytvořen sociální systém státu.³⁷

Současnost

Současnost je pro tuto bakalářskou práci doba po roce 1989, kdy po politickém převratu došlo k obnově vzdělávání v sociální práci na vysokoškolské úrovni. V tomto období byla Československu nabídnuta pomoc ostatních států, aby se seznámili s fungováním sociální politiky v primárně západoevropských státech. Toto období sebou neslo řadu nových sociálně-patologických jevů, mezi které patřila prostituce, migrace, začleňování propuštěných vězňů a také příchod doposud ne příliš poznaného jevu bezdomovectví. Začaly vznikat nevládní organizace zaměřující se na sociální a zdravotní problémy. Vzniká nová oblast sociální práce, a to alternativní tresty a alternativní postupy trestního řízení, kdy soudy byly zřízeny probační pracovníci, kteří dohlíží na jejich realizaci.

³⁶ MATOUŠEK O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. Str. 111-112.

³⁷ KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2015. Str. 31-32.

Sociální práce je měnící se obor, který má za úkol čelit novým a novým sociálním problémům.³⁸ Až do roku 2006 se sociální systém řídil dle zákona z roku 1988 (zákon č. 100/1988 Sb.), což vzhledem k dynamice vývoje sociálního systému a zejména po roce 1989 zcela nevyhovovalo a nebylo přizpůsobeno aktuálnímu dění v sociálních službách. Až s příchodem zákona č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách nastal rozvoj v služeb v sociální péči, kdy došlo k řešení koncepční a komplexní legislativy ve financování, odborného vedení a vývoje metod práce s klienty.³⁹

6.3 Sociální systém v České republice

Definice sociálního systému byla vysvětlena v 6.1. této bakalářské práce, kdy se jedná o souhrn institucí a zákonů státu, které pomáhají sociálně znevýhodněným osobám. Základními pilíři sociálního systému je Česká správa sociálního zabezpečení, Úřad práce a Obce s kraji. Tyto tři pilíře sociálního systému pokrývají všechny základní sociální služby či dávky. Uvedené pilíře cílí na to přímý styk s klientem a jedná se o spojení instituce a klienta. Z uvedeného důvodu ze není zmíněno Ministerstvo práce a sociálních věcí jako stěžejní článek sociálního systému v České republice. Zde totiž žadatelé nepřichází do přímého kontaktu s touto institucí.⁴⁰

6.3.1 Česká správa sociálního zabezpečení

Česká správa sociálního zabezpečení je označována jako pojistní pilíř sociálního systému České republiky, jelikož se zabývá agendou pojistných dávek. Tyto dávky nesou název jako zásluhové dávky, a to z toho důvodu, že si je nezaslouží každý žadatel, ale pouze ten, kdo předepsanou dobu odváděl sociálnímu systému část ze svých příjmů v podobě sociálního pojištění. Zdrojem k vyplácení dávek ČSSZ je příjem ve formě odvedených sociálních pojištění z příjmů ekonomicky aktivních jedinců. Dávky jsou opačnou cestou vypláceny na důchody, které se dělí na starobní, invalidní, vdovský či vdovecký a také na sirotčí důchod.

³⁸ MATOUŠEK O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. Str. 151.

³⁹ ČAMSKÝ, P.; SEMBDER, J. a KRUTILOVÁ, D. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál s.r.o., 2011. Str. 9-10.

⁴⁰ KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2015. Str. 47.

Dále jsou poskytovány nemocenské dávky ve formě nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, ošetrovného a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství.⁴¹

6.3.2 Úřad práce České republiky

Úřad práce České republiky slouží jako jednotné výplatní místo, kde vyplácí všechny nepojistné dávky sociálního systému České republiky. Od 1.1. 2012 byla na ÚP ČR převedena výplata dávek hmotné nouze a dávek pro zdravotně postižené osoby, kdy doposud toto měly na starost obce. Zdrojem příjmu je státní rozpočet a jeho daňové příjmy, které jsou rozděleny a se kterými musí ÚP ČR fungovat. Mezi jeho výdaje, jak již samotný název vypovídá patří státní politika nezaměstnanosti (podpora při nezaměstnanosti, rekvalifikaci a dotace zaměstnavatelům). Nedílnou součástí jsou dávky státní sociální podpory jako příspěvek na dítě, bydlení, rodičovský, porodné a pohřebné. Dále ÚP ČR vyplácí dávky hmotné nouze jako je příspěvek na živobytí, bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Vyplácí také dávky pro osoby se zdravotním postižením ve formě příspěvku na péči, mobilitu a na zvláštní pomůcku. V poslední řadě jsou ÚP ČR vypláceny dávky pěstounské péče jako příspěvek při převzetí dítěte, úhradu potřeb dítěte, na zakoupení motorového vozidla, při ukončení pěstounské péče a odměna pro pěstouna.⁴²

6.3.3 Obce a kraje

Nedílnou součástí všem sociálně-patologickým jevům je prevence, a tedy předcházení těžkých životních situací. Samosprávné celky užívají jako zdroj příjmů své rozpočty obcí a krajů. Hlavní aktivity obcí a krajů je primárně prevence, jak bylo uvedeno a jedná se o sociálně právní ochranu dětí a rodiny, kde jsou úkoly vyhledávání dětí v ohrožení, práce s problémovými rodinami, podávat návrhy na ústavní výchovu a na zbavení či omezení rodičovské zodpovědnosti, zprostředkování adopce nebo svěření dítěte do pěstounské péče. Dalším druhem prevence je sociální prevence, mezi které patří prevence protidrogová, kriminality, pomoc společensky nepřizpůsobivým občanům a občanům po propuštění z výkonu trestu.

⁴¹ Tamtéž. Str. 48-49.

⁴² Tamtéž. Str. 49-50.

Nedílnou součástí je také zřizování a provozování sociálních služeb, kdy se jedná např. o domovy pro seniory, zdravotně postižené osoby, pečovatelské služby, azylové domy či stacionáře.⁴³

6.4 Sociální služby

Sociální služby patří do mimořádně významné aktivity státu, kdy demokratický stát by se měl o své občany postarat, pokud tak nejsou schopni občané učinit sami. Nicméně se nejedná pouze o aktivity státu, ale také jsou do tohoto zapojeny samosprávy, a nestátní organizace a ostatní subjekty, kdy jejich úkolem je zajistit pomoc pro jednotlivce, skupiny, rodiny a tímto významně pomoci pro lepší chod státu. Z tohoto důvodu sociální služby nejsou významné pro většinovou společnost, ale svůj význam mají v tom, že pomohou sociálně slabší skupině občanů, kdy bez její pomoci by se tito občané nemohli řádně zapojit do chodu společnosti a hrozilo by sociální vyloučení. Mezi nejčastěji užívanými osobami sociálních služeb patří ti nejvíce zranitelní, kteří jsou často odkázáni na pomoc druhých. Mezi tyto osoby patří starší osoby a osoby se zdravotním postižením, kteří jsou odkázáni na pomoc druhých při zajišťování základních životních potřeb.⁴⁴

6.4.1 Centra denních služeb

V těchto centrech jsou sociálně znevýhodněné osoby odkázány na pomoc jiných osob, jelikož sami jsou méně soběstační, a to ať z důvodu vyššího věku, chronického onemocnění či zdravotního postižení. Pomoc těmto osobám spočívá v tom, že se o sebe nejsou schopni postarat, ani v základních lidských potřebách jako je se najíst či vykonat hygienu mimo jiné.⁴⁵

⁴³ Tamtéž. Str. 50-51.

⁴⁴ KOZLOVÁ L. *Sociální služby*. Praha: Triton, 2005. Str. 17-18.

⁴⁵ KACZOR, P. *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2015. Str. 221

6.4.2 Denní a týdenní stacionáře

Obdobná forma pomoci jako u center denních služeb, kdy i denní stacionáře slouží pro méně soběstačné jedince, kteří jsou odkázáni na pomoc druhých v základních lidských potřebách. Týdenní stacionáře poskytují i ubytovací služby pro tyto jedince.⁴⁶

6.4.3 Chráněné bydlení

Jedná se, jak již samotný název vypovídá o formu pobytové služby, které je zpoplatněna maximální částkou 210,- Kč/den pouze za samotné ubytování. Jedná se o ubytování pro osoby, kteří jsou méně soběstační i v základních lidských potřebách. Jedná se o formu dlouhodobého ubytování.⁴⁷

6.4.4 Domovy pro seniory, osoby se zdravotním postižením a osoby se zvláštním režimem

Ve všech třech případech se jedná o pobytové služby, kterou jsou také řádně dle legislativy zpoplatněny. Ve všech těchto pobytových službách jsou tyto ubytovací služby poskytnuty sociálně znevýhodněným jedincům, kteří jsou omezeni na své soběstačnosti, v domově pro seniory jsou osoby, které jsou tímto omezeny vlivem svého vyššího věku. V domově pro osoby se zdravotním postižením jsou osoby, které jsou tímto omezeny vlivem svého zhoršeného zdravotního stavu a v domově pro osoby se zvláštním režimem jsou umístěny osoby, které jsou omezeny vlivem svého duševního onemocnění, či závislosti na návykových látkách.⁴⁸

6.4.5 Azylové domy

Azylové doma slouží jako pobytová služba pro osoby, které ztratili či nemají vlastní bydlení. Ubytování je zpoplatněno a nabízí poskytnutí stravy, ubytování a další pomoci.⁴⁹

⁴⁶ Tamtéž. Str. 221-222.

⁴⁷ Tamtéž. Str. 224-225.

⁴⁸ Tamtéž. Str. 222-224.

⁴⁹ Tamtéž. Str. 225.

6.4.6 Domy na půl cesty

Sociální služba ve formě pobytové služby pro osoby zpravidla do 26 let věku, kdy po dosažení plnoletosti opouštějí zařízení pro péči o děti a mládež. Tito jedince nemají jednoduchou socializace, a tak, aby se z nic nestali bezdomovci, tak jim poslouží tato pobytová služba. Také zde své útočiště najdou osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, jelikož i pro ně následná resocializace velice složitá.⁵⁰

6.4.7 Zařízení pro krizovou pomoc

Jedná se o bezplatnou službu, které je ve formách terénní, ambulantní či pobytové služby. Jedná se o pomoc pro jedince, kteří jsou ohroženi na životě a zdraví a svou životní situace nejsou schopni vyřešit sami vlastními silami.⁵¹

6.4.8 Nízkoprahová centra a nízkoprahová centra pro děti a mládež

Nízkoprahové centra slouží pro osoby bez přístřeší, kdy jim je poskytnuta pomoc při osobní hygieně, stravě a dalších potřeb. Nízkoprahové centra pro děti a mládež je určena pro jedince od 6 do 26 let věku, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy. Cílem je snížit vliv nežádoucích jevů na tyto osoby, aby se předcházelo jejich potenciálnímu sociálnímu vyčlenění a možnému vzniku bezdomovectví.⁵²

6.4.9 Noclehárny

Jedná se o formu ambulantní služby, která nabízí osobám bez přístřeší možnost přespaní a využití hygienické zařízení, Tato služba je zaměřena tedy primárně na bezdomovce, kteří mají zájem o hygienu a přespaní.⁵³

⁵⁰ Tamtéž. Str. 226.

⁵¹ Tamtéž. Str. 226-227.

⁵² Tamtéž. Str. 227.

⁵³ Tamtéž. Str. 228.

6.4.10 Sociální poradny a sociálně terapeutické dílny

Sociální poradny mají velice důležitou roli ve formě informovanosti a poskytování potřebných informací lidem v tíživé sociální situaci. Tato forma sociální služby je poskytována zcela zdarma. Sociálně terapeutické dílny jsou také jsou zpoplatněny, ale jedná o poplatek pouze za stravné. Tato služba poskytuje formu podpory v jejich snahách získat či si upevnit pracovní místo. Práce a s ní spojený finanční příjem je jeden, ne-li nejdůležitější aspekt v předcházení bezdomovectví.⁵⁴

6.4.11 Intervenční centra

Intervenční centra slouží pro osoby, které jsou utlačovány svými blízkými a nejčastěji se jedná tedy o ženy, které jsou utlačovány svými partnery. Cílem intervenčního centra je poskytnout odbornou pomoc pro tyto osoby, aby došlo ke zlepšení jejich soběstačnosti a fungují také jako podpory pro utlačované osoby v jejich právech a oprávnění.⁵⁵

Bezdomovec je společností stigmatizován jako zanedbaný alkoholik, který nemá zájem o svou resocializaci a nevyužívá tak pomoci sociálních služeb, které mu sociální systém nabízí. Organizace pomáhající osobám bez přístřeší umí zmírnit těžký život bez domova, kdy dokonce se jim podaří jedince resocializovat, ale také za to vyžadují disciplínu a kázeň, kdy právě s touto mohou mít bezdomovci problém, jelikož se jim líbí pocit svobody, kterou jim jejich životní styl přináší. Nicméně organizace jsou zde, aby poskytly bezdomovcům jistý pocit bezpečí a pomoci, které jsou označeny jako ubytovací, regenerační, exploativní a exkluzionistická. Každý bezdomovec jako každý člověk je jedinečný a individuální. Je tedy důležité, aby organizace pomáhajícím těmto jedincům přistupovali ke každému individuálně, ale základem je vždy, aby každý bezdomovec měl svou vlastní motivaci a chuť se z této životní situace dostat.⁵⁶

⁵⁴ Tamtéž. Str. 228-229.

⁵⁵ Tamtéž. Str. 229.

⁵⁶ VAŠÁT, P. *Na jedné lodi: Globalizace a bezdomovectvím v českém městě*. Praha: Academia, 2021. Str. 129-132.

7 Penologie a postpenitenciární péče

Bezdomovectví a kriminalita jako dva sociálně-patologické jevy jsou velice spjaty. Kriminalita mnohdy je samotným spouštěčem bezdomovectví, kdy právě návrat z výkonu trestu je mnohdy pro tyto osoby velice těžký. Právě postpenitenciární péče by měla sloužit pro tyto jedince jako pomoc s jejich následnou resocializací a předcházení bezdomovectví. Penologie by měla zkoumat naopak jaké formy trestů jsou osoby bez přístřeší vhodné. Trest odnětí svobody v zimním, mrazivém počasí by mohl být pro tyto osoby spíše pomocí.

Samotné kriminální chování jakožto sociálně-patologický jev není pouze zkoumán řešen v trestním právu, ale zkoumá jej další řada vědních disciplín, kdy jednou z těchto je penologie. Trestní právo a penologie je propojeno skrze trestní sankce. Penologie je v tomto směru společenská vědní disciplína, která studuje výkonu trestu a jeho účinky. Slovo penologie je z latinského „poena“ (trest). *„V užším smyslu se penologie zabývá reálným výkonem trestů a ochranných opatření, v širším pojetí je do ní zahrnována i oblast alternativních sankcí. Úsek penologie zaměřený na nepodmíněný trest odnětí svobody je označován jako penitenciaristika (vězenství).“⁵⁷*

Postpenitenciární péče je specifická oblast sociální, poradenské a právní péče o člověka, který se pokouší o resocializaci, a to z výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení, nebo ochranné výchovy. Těmto osobám dopomáhají instituce jako probační a mediační služba České republiky, zástupce státní správy (sociální kurátoři), nestátní nezisková organizace, církve, příspěvkové organizace nebo zařízení sociálních služeb apod.⁵⁸

7.1 Historie trestů

Základem všech trestů je ochránit společnost před delikventním jednáním jedinců různými druhy ochranných mechanismů. Už historicky je trest vázán na to, kdo je právě u moci a o trestu rozhodoval nositel moci.

⁵⁷ MEZNÍK, J.; KALVODOVÁ, V. a KUČHTA, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova Univerzita, 1995. Str.3.

⁵⁸ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a kvality*. Praha: Aleš Čeněk, 2008. Str. 213.

Při vzniku státu a jeho správy vzniká i trestní právo, kde jasně definováno porušení (zločin) a jeho následné možnosti potrestání (trest). Původním cílem trestu byla odplata či sociální msta, kdy pozůstalým či poškozeným zmírnit jejich následky bylo možno kompenzovat ztráty tím způsobem, že byla způsobena újma viníkovi. Tento druh trestu byl formou odplaty, kdy v dnešní moderní společnosti se snažíme i o formu nápravy. Odplata je zaměřením na minulost a již spáchaný čin, ale náprava je pohled do budoucnosti a možná snaha napravit samotného jedince k resocializaci. V dnešní moderní společnosti je pohled na ochranu před zločinem rozdělen na vyloučení (izolace), odstranění (prevence) a nápravu (resocializace). Vyloučení (izolace) je nejtvrděší možnou obranou před delikventním jednáním pachatele, kdy pachatel je vyloučen ze společnosti, a tímto se společnost předchází dalšímu páchaní protiprávního jednání. Nejtvrděší variantou byla historicky poprava, která přetrvává i v některých státech dnešní společnosti, ale je na ni nahlíženo jako nehumánní formu trestu, jelikož došlo k řadě omylů. Další variantou je doživotní trest či deportace (vyhoštění) delikventa. Prevence, jak již bylo v této bakalářské práci je velice důležitý prvek v boji s kriminalitou. Preventivní opatření je také ve formě kolektivního odstrašení, kdy případné tresty na předchozích pachatelích mají za úkol odradit od dalšího jednání další potenciální pachatele. Poslední variantou dnešní společnosti na ochranu před zločinem je náprava a resocializace pachatele. Jedná se moderní a nejvíce humánní formu společenské ochrany před zločinem. Cílem této teorie je napravit pachatele, a to vychází z předpokladu, že jedinec má k tomuto svému jednání jasně dané důvody, které je potřeba odhalit a napravit. Tato teorie je často zpochybňována, jelikož zdroje a příčiny páchaní protiprávního jednání nebyly odhaleny, a proto nemohou být napraveny.⁵⁹

Vývoj trestů odnětí svobody má svůj vývoj jako všechno ostatní. V nejstarších dobách existovala forma trestu ve formě odplaty, kdy poškozený se sám pomstil pachateli za jeho skutek. Historicky byl trest chápán jako forma odplaty či zastrašení a v dnešní moderní společnosti je více vnímám jako forma nápravy. V prvních společnostech byl běžným trestem trest smrti, který měl zastrašit a odradit další pachatele. Ve starověku byl trest odnětí svobody okrajovou formou trestní represe, kdy sloužil pouze jako dočasná forma během střežení pachatelů odsouzených k smrti.

⁵⁹ MEZNÍK, J.; KALVODOVÁ, V. a KUČHTA, J. *Základy penologie*. Brno: Masarykova Univerzita, 1995. Str.4-7.

První vězeňské předpisy byly vydány v roce 435 n.l. císařem Teheodosisem II a následně v roce 529 n.l. Jistiánem I., kdy poprvé byly určeny pravidla pro fungování vězení. Roku 1349 anglický král Eduard III. uvedl v platnost zákon, který trestal lidi, kteří byli bez práce či práci odmítli. Vězení se nacházela v zámcích, hradech, nebo v domě žalárníka. Odsouzení zde měli nehumánní podmínky a moc soudní vykonával sám majitel panství. Ani zde trest odnětí svobody neexistoval, jelikož byl finančně nákladný pro majitele panství, který raději zvolil fyzické tresty. V polovině 16. století došlo k rozšíření vězení jako výkonu trestu a bral se větší ohled na lidský život a humánnost trestu. Dnešní moderní pojetí trestu je zaměřeno právě na co největší humánnost a věří v potenciál nápravy pachatele a jeho zpětnou resocializaci.⁶⁰

7.2 Vězeňství v České republice

V rakousko-uherské monarchii lze spatřit některé tradice české penologie. V roce 1918 při vzniku Československa bylo převzato vězeňství právě po Rakousko-Uhersku ve špatném stavu, kdy v meziválečném období došlo k postupnému zlepšení, a to zejména v práci s vězni, kdy se přešlo od drilu k výchovné metodě a mravnímu působení na ně. Tento progres byl přerušen druhou světovou válkou, kdy poté byl zaznamenán úpadek českého vězeňství a opět byla zavedena větší míra represe vůči občanským principům. Trestní právo bylo využíváno nesprávným směrem, a to k politickým účelům, což skončilo po pádu totalitního režimu. České vězeňství bylo v letech 1990-1991 očištěno, když bylo propuštěno 1500 osob z celkového počtu 7500 příslušníků, kteří nebyli schopni či kompromitováni. Tehdy tito příslušníci byl ve Sboru nápravné výchovy, kdy 1.1.1993 vstoupil v účinnost nový zákon č. 555/1992 Sb., Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, který spravuje činnost Vězeňské služby České republiky do současnosti.⁶¹

7.3 Vězeňská služba České republiky

Vězeňská služba České republiky je jednotným ozbrojeným bezpečnostním sborem, který zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody. Vězeňskou službu ČR řídí generální ředitel Vězeňské služby, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.

⁶⁰ Tamtéž. Str. 8-10.

⁶¹ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2006. Str. 35-38.

Úkoly vězeňské služby ČR jsou uvedeny v § 2 zákona č. 555/1992 Sb., Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, kdy mimo jiné má za úkol Vězeňská služba ČR primárně střežit a spravovat vazební věznice, věznice, ústavy pro zabezpečovací detence, kde dohlíží na řádné dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody. Nedílnou součástí je také eskorta osob z výše uvedených zařízení do dalších zařízení k tomu určených. Vězeňská služba také provádí výzkum v rámci penologie a jeho výsledky a vědecké poznatky využívá při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody.⁶²

⁶² ČESKO, Zákon č.555/1992 Sb., Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. In Sbíрка zákonů, Česká republika, 1992, částka 112, s. 3298.

8 Empirická část

Empirická část bakalářské práce se zabývá průzkumným kvantitativním (dotazníkovým) šetřením oslovených respondentů z řad osob bez přístřeší v rámci teritoriálního území Statutárního města Ostrava. Tento sociálně-patologický jev je součástí dnešní moderní společnosti a drtivá většinová společnost se již s nějakou osobou bez přístřeší setkala. Tento problém je primárně ve větších městech, kdy Statutární město Ostrava je vhodným místem pro toto kvantitativní šetření. Osoby bez přístřeší jsou společností vnímány negativně, ale otázkou zůstává kolik lidí z běžné populace vedle s těmito osobami debatu v jakékoli formě a zajímalo se na okolní vlivy a samotný život těchto jedinců mimo společnost? I tyto jedinci vedli často spořádaný život do doby než se stali bezdomovci. Každý jedinec je individuální a tak samo to platí u osob bez přístřeší, kdy každý se dostal do této pozice jinou cestou ač často se mohou zdát velice podobné. Život „na ulici“ není zcela jistě jednoduchý, jelikož riziko přijít do kontaktu s kriminalitou je daleko vyšší než u majoritní společnosti a proto musí řádně a důkladně zvolit lokace, kde budou trávit svůj čas. Také každý bezdomovec má svůj zdroj příjmu jiný a musí se tzv. ohánět. Z těchto uvedených aspektů bylo dotazníkové šetření rozděleno do čtyř zájmových okruhů pro lepší orientaci, kdy každý okruh má své barevné označení. **První okruh** se zabývá životem před tím, než se stali bezdomovci (otázky č.1 až č.8). **Druhý okruh** se zabývá samotným způsobem života na „na ulici“ a zda využívá jakkoli sociální služby (otázky č.9 až č.12). **Třetí okruh** se zabývá různými formami závislosti, které častou vedou až k samotnému vzniku bezdomovectví (otázky č.13 až č.16). Posledním a to **čtvrtým okruhem** jak nese samotný název spojen s kriminalitou dotazovaných respondentů a jejich osobní zkušenosti s ní a to ať ve formě oběti či pachatelů. Součástí tohoto okruhu je také budoucnost a to, zda jsou se svým životem spokojeni či by jej chtěli změnit a jak (otázky č. 17 až č.20).

8.1 Cíl průzkumného šetření

V intencích naplnění vedlejšího cíle došlo ze strany autora „práce“ k realizaci kvantitativně orientovaného průzkumného (dotazníkového) šetření s vybranými respondenty z řad bezdomovců. Jak již bylo výše uvedeno, tak dotazníkové průzkumné šetření bylo rozloženo do čtyř tematických okruhů pro lepší orientaci a také pro následné shrnutí a vyhodnocení empirické části této bakalářské práce. Cílem prvního okruhu bylo zjistit bližší údaje o respondentovi, jeho nejvyšší vzdělání, rodinný stav a vazby, důvody ztráty zaměstnání či věk. První okruh má tedy za cíl ukázat velký vliv a rodinný život má na vznik bezdomovectví. Druhý okruh se zabývá životem „*na ulici*“ jako takovým. Tedy jak dlouho jsou respondenti v této životní situaci, kde spí, co je jejich zdrojem příjmu a zda využívají pomoc sociálních služeb. Cílem je tedy zjištění jak moc je náročný samotný život „*na ulici*“ z pohledu osob, který jsou právě v této situaci. Třetí okruh je okruhem již citlivým pro samotné respondenty, jelikož se týká závislostí a to ať hazardních her, alkoholu či jiných návykových látek. Očima široké veřejnosti jsou bezdomovci častí konzumenti alkoholu a tak bylo cílem zjistit, zda tomu tak opravdu je. Poslední okruh je také velice citlivé téma, kdy se zaobírá kriminalitou spojenou s bezdomovci, tudíž s dotazovanými respondenty. Být bezdomovcem sebou nese určitá rizika a tak cílem bylo zjistit, jak velká část těchto respondentů má své zkušenosti s kriminalitou jako oběť či jako pachatel. Výstupem tohoto kvantitativního průzkumného šetření na vybrané kohortě respondentů bude zpracování výsledků jednotlivých tematických okruhů, dle toho jak sami respondenti odpovídali. Výsledky šetření budou podpůrně ilustrativně zpracované do přehledného grafického a tabulkového znázornění.

8.2 Metodika kvantitativně orientovaného průzkumného (dotazníkového) šetření

Empirická část této bakalářské práce se zabývá kvantitativně orientovaným průzkumným (dotazníkovým) šetřením mezi náhodně vytipovanými osobami bez přístřeší, různého pohlaví a věku. Byly zjišťovány údaje o jejich osobě, životě a pohledu na svět od samotných těchto jedinců žijících na okraji společnosti. Při sběru dat byla použita metoda kvantitativního dotazníkového šetření, jakožto sociologický výzkum na vybrané menší skupině osob. Předem byly připravené otázky, které byly rozděleny do čtyř zájmových okruhů týkající se této bakalářské práce.

Data průzkumného šetření byla zaznamenávána elektronicky a následně vyhodnocena. Otázky byly vedeny na jednotlivých respondentech chronologicky dle zájmových okruhů.

8.3 Realizace průzkumného šetření a vzorek respondentů

Byly vytvořeny čtyři tematické okruhy, do kterých byly předem připravené otázky rozděleny, kdy jejich úkolem bylo zjistit valné měřítko na základě odpovědí dotazovaných respondentů bezdomovectví spojeného s kriminalitou.

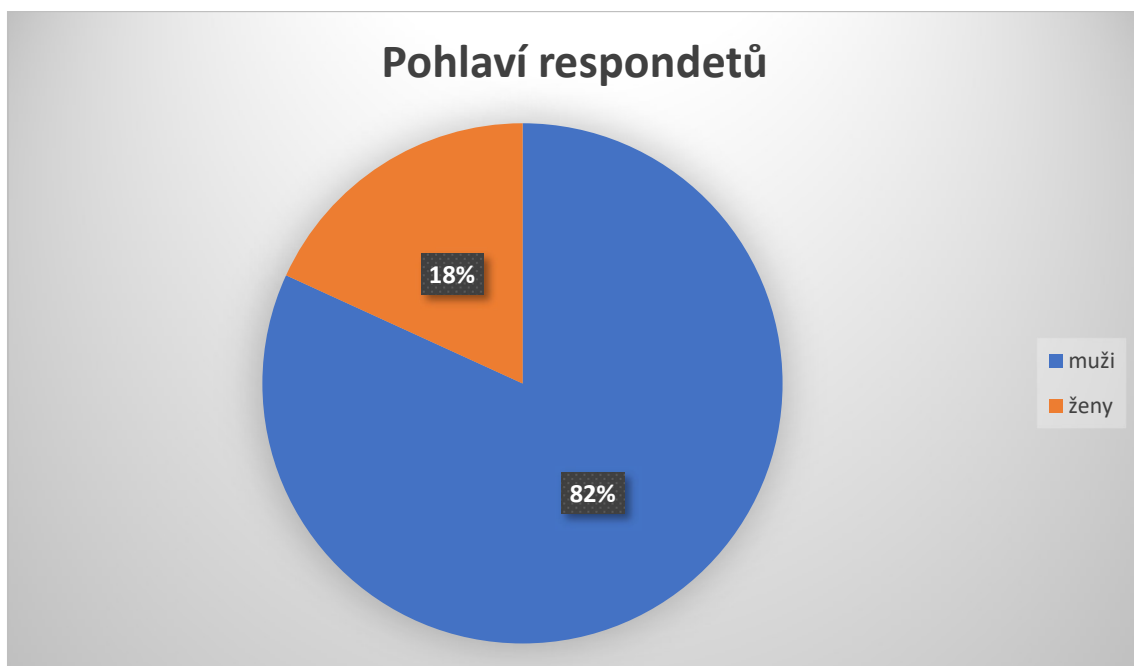
Dotazníkové průzkumné šetření probíhalo v měsících leden až březen roku 2024 na území Statutárního města Ostravy. Průzkumné šetření probíhalo v městských částech Ostrava-Poruba a Ostrava-Jih, kdy v Ostravě-Porubě toto šetření probíhalo s místním obvodním oddělením Ostrava-Poruba 1, kdy byla využita jejich místní a osobní znalost mezi osobami bez přístřeší. V Ostravě-Jihu jakožto největší městské části Ostravy byla využita spolupráce s oddělením hlídkové služby Ostrava. V rámci průzkumného šetření bylo osloveno sedmnáct osob bez přístřeší a shovívavých ke spolupráci jich bylo jedenáct. Dotazníkové šetření probíhalo na různých místech, kde se tyto osoby nacházejí, ve výše uvedených městských částech. V Ostravě-Porubě se jednalo o místa jako lesík u potoku Nad Porubkou v průmyslové zóně, pod mostem, který vede přes potok Nad Porubkou, na páteřní ulici Hlavní Třída nebo na autobusových zastávkách či před obchodním řetězcem Albert. Zde bylo osloveno pět osob, kdy ochotných k průzkumnému šetření byli tři. V Ostravě-Jihu probíhalo šetření v přilehlém Bělském lese a nákladové rampě poblíž právě Bělského lesa, která již není využívána. Zde bylo osloveno šest osob, kdy s dotazníkovým průzkumem jich souhlasilo pět. Dále byly osloveny osoby bez přístřeší užívající veřejné lavičky v Ostravě-Porubě, kdy bylo osloveno šest osob a s dotazníkovým průzkumem souhlasilo tři z nich. Ze všech sedmnácti oslovených osob mělo zájem se zúčastnit průzkumného šetření jedenáct osob. Z jedenácti osob bez jakékoli úplaty spolupracovalo šest osoby a zbylých pět až poté co dostali menší finanční hotovost.

Dotazníkové šetření bylo zaznamenáváno elektronicky pomocí notebooku a dotazování byli označování a vedeni pod označením č. 1 až č.15 a nikde nebyly uváděny a zaznamenány jejich nacionále a osobní údaje. Byly jim chronologicky podávány otázky č.1 a až č.20, kdy všichni uvedení respondenti na všechny otázky odpověděli. Po skončení dotazníkového šetření byla finančně odměněni ti, kteří finanční hotovost vyžadovali již před samotným začátkem.

8.4 Výsledky průzkumného šetření na území města Ostravy

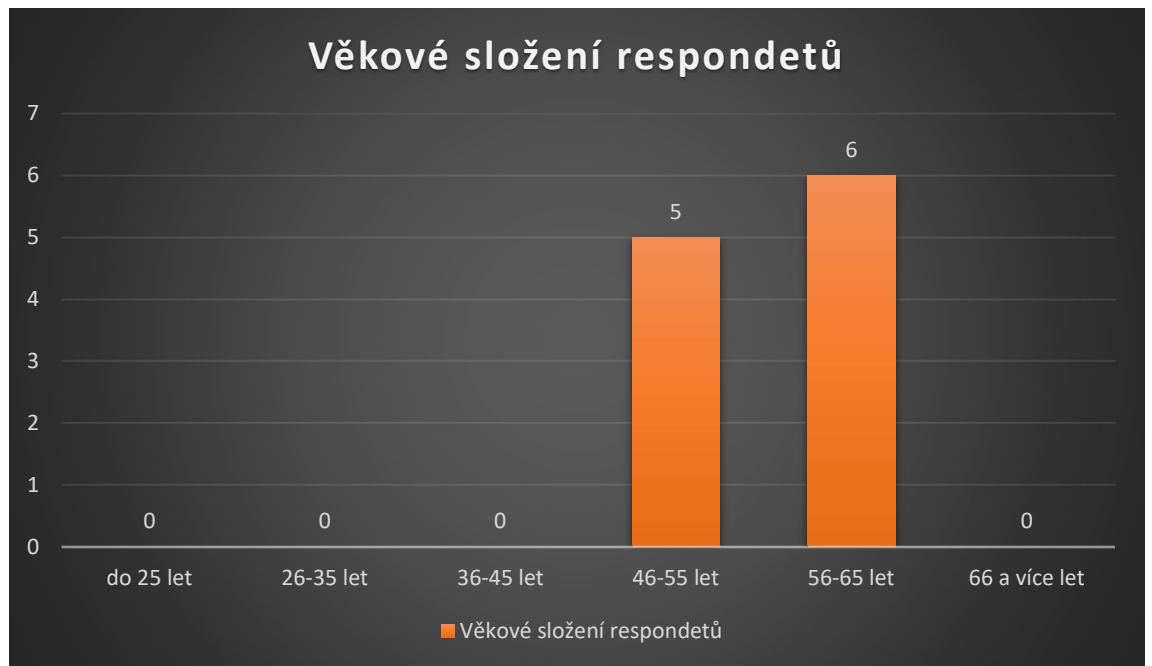
Empirická část bakalářské práce bylo vedena ve formě průzkumného dotazníkového šetření na vybrané skupině respondentů, kdy se jednalo o osoby bez přístřeší na území Statutárního města Ostravy, a to v městských částech Ostrava-Poruba a Ostrava-Jih. Jednalo se o specifickou kohortu respondentů a z toho důvodu byl jejich počet v rámci dotazníkového šetření výrazně omezen. Dotazníkové šetření bylo rozděleno pro lepší orientaci a následné vyhodnocení do čtyř zájmových okruhů na základě otázek v daných okruzích. Každý okruh měl za cíl zjistit jinou informaci od osob žijících na ulici a tím získat lepší obraz o životě těchto jedinců žijících mimo společnost.

První zájmový okruh se zabývá otázkami, které směřují k seznámení se s daným respondentem a jeho osobním životem také před tím, než se stal osobou bez přístřeší. Většina respondentů tohoto kvantitativního dotazníkového šetření jsou osoby v produktivním věku, kdy by měli být schopni prací zajistit finanční příjem, kdy nejčastějšími respondenty byli muži.



Obrázek 1 Graf č. 1 (pohlavní respondentů v průzkumném šetření)⁶³

⁶³ Vlastní zdroj a zpracování.



Obrázek 2 Graf č. 2 (věkové složení respondentů v průzkumném šetření)⁶⁴

Tabulka 1 Tabulka č. 1 (výsledky prvního zájmového okruhu)⁶⁵

Okruh	Odpověď	Celkem	% zastoupení
Nejvyšší dosažené vzdělání	Střední škola s výučním listem	10	91 %
	Střední škola s maturitou	1	9 %
Rodinný stav	Rozvedený/á	9	82 %
	Svobodný/á	2	8 %
Kontakt s rodinou	Ano, pravidelně	1	9 %
	Ano, nepravidelně	6	55 %
	Ne	4	36 %

⁶⁴ Taktéž.

⁶⁵ Taktéž.

Druhý zájmový okruh se zabývá již samotným životem respondentů bez domova, kdy otázky byly směřovány tak, aby bylo zjištěno jak získávají finanční prostředky, kde přespávají a jak dlouho jsou již v této nelehké situaci. Finanční příjem těchto osob je velice podobný, kdy spoléhají na podporu ze sociálního systému a ti pracovitější si pomáhají svozem papíru. Bez domova z jedenácti získaných respondentů je většina do jednoho roku a tak u těchto jedinců je větší šance na resocializaci, což bylo také patrné z jejich zájmu během dotazníkového šetření.



Obrázek 3 Graf č. 3 (délka života bez domova respondentů v průzkumném šetření)⁶⁶

Třetí zájmový okruh se zabýval různými formami závislostí, které značně mohou a také komplikují návrat zpět do společnosti. Cílem třetího zájmového okruhu bylo zjistit jak moc jsou osoby bez přístřeší závislí na dotazovaných neřestech. Dle očekávání jsou osoby bez přístřeší častými konzumenty alkoholu a uživateli tabákových výrobků. Naopak hazardní hry jdou mimo tyto jedince, jelikož na tyto neřesti nemají dostatečnou finanční sílu.

⁶⁶ Taktéž.

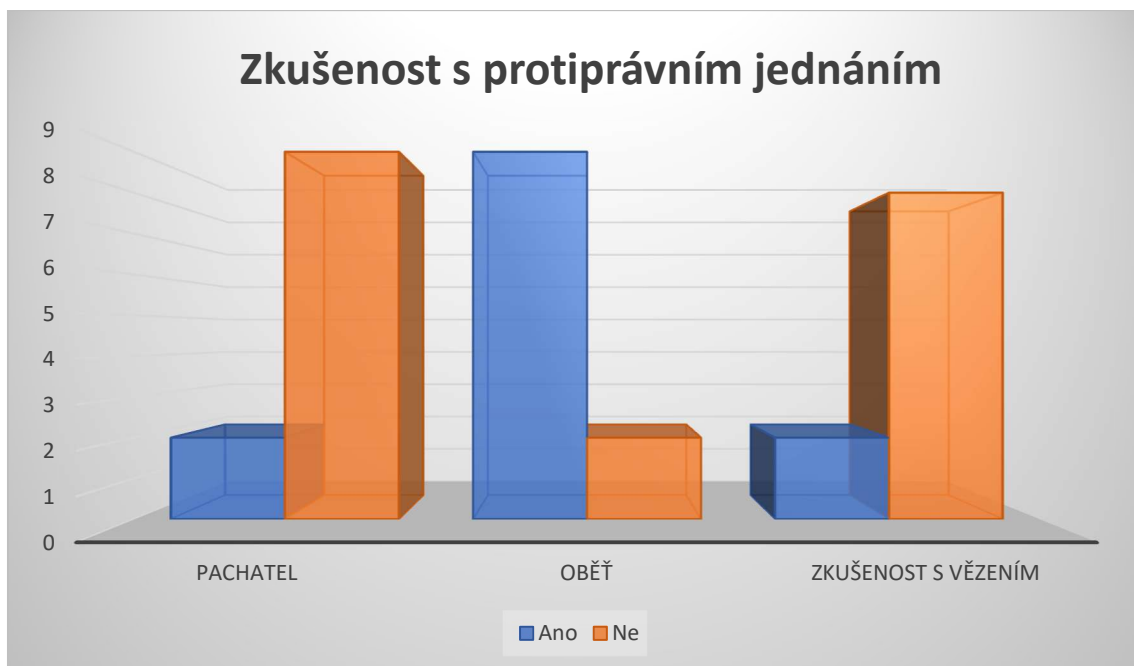
Tabulka 2 Tabulka č. 2 (výsledky třetího zájmového okruhu)

67

Okruh	Odpověď	Celkem	% zastoupení
Konzumace alkoholu	Ano, každý den	11	100 %
	Ano, nepravidelně	0	0 %
	Ne	0	0 %
Kouření cigaret	Ano, každý den do 20 ks	3	27 %
	Ano, každý den více než 20ks	8	73 %
	Ano, nepravidelně	0	0 %
	Ne	0	0 %
Jiné návykové látky či hazardní hry	Ano, pravidelně	0	0 %
	Ano, nepravidelně	0	0 %
	Ne	11	100 %

Čtvrtý zájmový okruh se zabýval smyslem této „práce“, kdy se jednalo o spojení bezdomovectví a kriminality. Otázky byly směřovány na spojení bezdomovectví a kriminality z pohledu samotných osob bez přístřeší a jejich zkušenosti s ni spojenou. Nedílnou součástí bylo také zjištění, zda byli tito respondenti ve výkonu trestu odnětí svobody a zda mají zájem o případnou resocializaci. Z výsledků šetření vyplývá, že zkušenost protiprávním jednáním má každý respondent, ale pouze dva se doznali, k tomu, že byli také pachatelé. S vězením mají zkušenost pouze tři z jedenácti respondentů. Nicméně zajímavým zjištěním bylo, že čím déle je již osoba bez domova, tak tím menší má chuť a zájem o následnou resocializaci.

⁶⁷ Taktóž.



Obrázek 4 Graf č. 4 (zkušenost s protiprávním jednáním respondentů v průzkumném šetření)⁶⁸

8.5 Shrnutí kvantitativně orientovaného průzkumným (dotazníkového) šetření

Empirická část „práce“ byla přímou konfrontací s osobami bez přístřeší, kdy ke spolupráci nebyli ochotni mladší jedinci, ale spíše právě osoby ve středním a vyšší věku. Někdo měl zájem nezištně spolupracovat a někdo naopak byl ochoten spolupráce až po slíbení finanční motivace. Samotný průzkum probíhal zcela bez problémů a respondenti odpovídali věcně a přímo. Respondenti byli jedinci v produktivním věku, kdy práce by byli schopni všichni, ale každý dle svého příběhu měl svůj argument proč tomu tak není. Stejně tak k jejich kontaktu s rodinnými příslušníky včetně dětí. Nikdo z nich si nepomáhal k zisku finanční hotovosti prací, ale i přes to všichni se doznali ke konzumaci alkoholu a užívání cigaret dennodenně, jelikož jim to pomáhá daný den zvládnout a zpříjemnit. Zkušenosti s kriminalitou mají také všichni, ale většina z nich pouze jako oběť, kdy samozřejmě zůstává otázkou, jak moc odpovídali v této oblasti zcela pravdivě a upřímně. Nicméně z realizovaného a vyhodnocovaného průzkumného (dotazníkového) empirického šetření vyplývá, že čím déle je respondent osobou bez přístřeší, tím mám menší zájem o resocializaci, kdy některým tento styl vyhovuje a jiní, ač by možná menší zájem měli, tak na toto již rezignovali.

⁶⁸ Taktóž.

Závěr

Bezdomovectví je globální pojem se kterým se potýkají všechny země světa včetně těch nejvíce vyspělých. Výjimkou není ani Česká republika a její Moravskoslezské metropole Ostrava. Cílem každé moderní společnosti, by mělo být tento sociálně-patologický jev minimalizovat, či v ideální případě vymýtit. Společnost nejvíce vnímá tu již poslední fázi bezdomovectví a to zjevnou formu, které je nejvíce vnímáno společností, ale předcházet tomuto jevu je třeba již v jeho počátcích. Prevence je v tomto případě velice potřeba jako také pomoc. Pomoc by měla přijít zejména ze sociálního systému České republiky, který má a měl by být za úkol předcházet potenciálnímu bezdomovectví, tj. věnovat pozornost a pomoc osobám, které ještě nejsou osobami bez přístřeší, ale jsou tímto problémem nejvíce ohroženy. Samotný jev bezdomovectví či jedinec bezdomovec je společností vnímám jako negativní jev, kdy často jedinec selže a je vyčleněn mimo společnost a je následně resocializace je mnohdy neuskutečněna. Tito jedinci nejsou schopni sami bez cizí pomoci se postavit zpět na nohy, a jejich mnohdy jedinou nadějí je spoléhat na pomoc ostatních. Často se zapomíná, že i bezdomovci jsou lidé se svými potřebami, požadavky a plány.

Tematickou ambicí „práce“ bylo blíže se seznámit s tím sociálním problémem, který se dotýká mnoho lidí a také mnoho lidí je jim ohroženo. Vymezení základních pojmů, které jsou spjaty s bezdomovectvím pomohly k lepší orientaci v této práci. Bezdomovectví samotné je rozděleno do tří forem, kdy společnost nejvíce vnímá až formu zjevného bezdomovectví jako ty zanedbané jedince, kteří konzumují alkohol a pohybují se na veřejných místech. Nicméně pro řešení tohoto problému je za zaměřit na formy skrytého a potenciálního bezdomovectví. Každá příčina má svůj důsledek a to i v bezdomovectví. Příčiny vzniku bezdomovectví mohou být různé a jejich celá řada, ale již slovní spojení bezdomovec nám ukazuje, že ztratit domov, čili nebýt schopný splácet pohledávky spojená s bydlením je hlavním problémem vzniku bezdomovectví, pokud si tento způsob života jedinec nezvolí sám. Bohužel na tento patologický společenský jev se nabaluje další problém a to kriminalita. Ta je úzce spjata s bezdomovectvím, jelikož tito jedinci nemají bezpečí ve formě domova. Drobné krádeže jsou standartním zdrojem obživy a ukojení potřeb, které mají jako většinová pracující společnost. Bezdomovec se tedy ve své životní situaci může dostat do role oběti i pachatele.

Sociální systém České republiky je nedílnou součástí v boji proti bezdomovectví či jako forma pomoci pro tyto osoby. Bezdomovci často jsou odkázáni právě pouze na pomoc těchto institucí a organizací pomáhající osobám bez přístřeší, kde se mohou najíst, spát či uspokojit své základní hygienické potřeby. Jak již bylo zmíněno, tak bezdomovectví a kriminalita je provázáno velice často. Otázkou je, co je skutečným trestem pro osoby bez přístřeší? Forma peněžitého trestu je v tomto případě neúčelná, jelikož bude těžko vymahatelná, Forma odnětí svobody také nemusí být trestem, jelikož nebývá výjimkou, že zejména v zimních měsících do vězení osoby bez přístřeší odchází dobrovolně, jelikož je zde zajištěno teplo, spánek a jídlo. Jediným trestem ve vězení pro tyto osoby je bezpochyby řád, který je ve vězení vyžadován a on na toto nejsou zvyklí, a stejně tak často jim zde chybí konzumace alkoholu.

Empirické vymezení obsahové části práce je pro jejího zpracovatele přínosné, jelikož můžu na základě své osobní a místní znalosti přijít do kontaktu s těmi jedinci (respondenty), kteří se dobrovolně zúčastnili realizovaného průzkumného (dotazníkového) šetření, které bylo prováděno na území Moravskoslezské metropole Ostrava. Průzkumné šetření bylo rozděleno do čtyř okruhů, kdy formu dílem kategorizovaných dílčích cílů bylo detekovat důvodnost jejich aktuální tíživé situace nebo obdobně bylo zjistit jak se dostali do této tíživé situace, jak žijí v této životní situaci, zda jim různé závislosti komplikují resocializaci, jaká je jejich zkušenost s kriminalitou a zda mají zájem vést opět spořádaný život. Z vyhodnocených výsledků průzkumného šetření vyplývá, že nejčastěji se jedná o muže v produktivním věku, kterým selhal osobní život. Spouštěčem pro tuto životní situaci byla ztráta zaměstnání a neschopnost či nemožnost si najít novou. Bohužel v průzkumu se potvrdilo, že bezdomovci jsou častými konzumenty alkoholu jak je vnímá veřejnost. Další zlovyk vedle konzumace alkoholu je kouření cigaret, kdy bez obojího se neobejdou. Jejich zdroj finančního příjmu je rozdílný, ale bezdomovec tlačící před sebou vozík plný sběrného papíru není ani dle průzkumu neobvyklý jev. Svě štěstí nezkouší v hazardních hrách, jelikož své finance utrací mimo jídla zejména na alkohol a cigarety.

Bakalářská „práce“ byla v teoretické části pohledem do světa tohoto sociálně negativního jevu formou odborné literatury. Empirická část byla ukázkou života „na ulici“ pohledem samotných bezdomovců. Každý z nás již takového bezdomovce v životě viděl, ale kdo z nás si již vyslechnul jejich příběh a co stálo za tím, že se této situace dostal. Věřím, že málokdo by vyměnil krásu a bezpečí svého domova za život „na ulici“, který je bezpochyby těžký a nebezpečný a je jim ohroženo mnoho lidí.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ČAMSKÝ, Pavel; SEMBDER, Jan a KRUTILOVÁ, Dagmar. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi*. Praha: Portál s.r.o., 2011. 264 s. ISBN 978-80-262-0027-7.
2. ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a kvality*. Praha: Aleš Čeněk, 2008. 256 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
3. HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2006. 185 s. ISBN 80-86708-30-6.
4. HAVLÍK, Tony. *Homeless Guide, Jak přežít na ulici a užít si to*. Praha: Albatros, 2019. 256 s. ISBN 978-80-265-0885-4.
5. JÜTTNER, Alfred. *O kriminologie a kriminalitě*. Praha: Orbis, 1968. 214 s.
6. KACZOR, Pavel. *Sociální politika a sociální systém ČR*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2015. 270 s. ISBN 978-80-245-2096-4.
7. KOZLOVÁ Lucie. *Sociální služby*. Praha: Triton, 2005. 79 s. ISBN 80-7254-662-7.
8. MAREK, Jakub; STRNAD, Aleš a HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních služeb*. Praha: Portál s.r.o., 2012. 176 s. ISBN 978-80-262-0090-1.
9. MATOUŠEK Oldrich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178-473-7.
10. MEZNÍK, Jiří; KALVODOVÁ, Věra a KUČHTA, Josef. *Základy penologie*. Brno: Masarykova Univerzita, 1995. 74 s. ISBN 80-210-1248-X.
11. SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2009. 100 s. ISBN 978-80-86708-81-2.
12. ŠTĚCHOVÁ, Markéta; LUPTÁKOVÁ, Marina a KOPOLDOVÁ, Bedřiška. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 111 s. ISBN 978-80-7338-069-4.
13. TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: Jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010. 216 s. ISBN 978-80-247-2982-4.

14. VÁGNEROVÁ, Marie; CSÉMY, Ladislav a MAREK, Jakub. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013. 340 s. ISBN 978-80-2462-209-5.
15. VÁGNEROVÁ, Marie; CSÉMY, Ladislav a MAREK, Jakub. *Bezdomovectví ve středním věku*. Praha: Karolinum, 2018. 303 s. ISBN 978-80-246-4054-9.
16. VAŠÁT, Petr. *Na jedné lodi: Globalizace a bezdomovectvím v českém městě*. Praha: Academia, 2021. 352 s. ISBN 978-200-3200-3.

Elektronické zdroje

1. INOVACE SEBS A ASEBS, *Charakteristika kriminologie, předmět, pojem a význam* [online]. Fakulta sportovních studií Masarykovy univerzity, © 2011 [cit. 2023-11-17]. Dostupné online z WWW: <https://www.fsps.muni.cz/inovaceSEBSASEBS/elearning/kriminologie/charakteristika>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO, Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách a o změnách některých zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*, 2006, částka 37, s. 1257.
2. ČESKO, Zákon č.128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) a o změnách některých zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*, 2000, částka 38, s. 1737.
3. ČESKO, Zákon č.251/2016 Sb., o některých přestupcích a o změnách některých zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*, 2016, částka 98, s. 3748.
4. ČESKO, Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník a o změnách některých zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*, 2009, částka 11, s. 357.
5. ČESKO, Zákon č.555/1992 Sb., Vězeňské službě a justiční strážci České republiky. In *Sbírka zákonů, Česká republika*, 1992, částka 112, s. 3298.

Ostatní zdroje

1. OWADALLY, Tasneem and GRUNDY Quinn. From a Criminal to a Human-Rights Issue: Re-Imagining Policy Solutions to Homelessness. *Policy* [online]. *Politics, & Nursing Practice* 24(3), 178-186, 2023 [cit. 2024-04-03]. ISSN 1527-1544. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/15271544231176255>.
2. LAWRENCE, Jeanette, A.; BENEDIKT, Rachel & VALSINER, Jaan. Homeless in the Mind: A Case-History of Personal Life in and out of a Close Orthodox Community [online]. *Journal of Social Distress and Homelessness* 1(2), 157–176, 1992 [cit. 2024-04-03]. ISSN 1573-658X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/BF01074224.1992.11739264>.

Seznam zkratk

č.	-Číslo
ČR.	-Česká republika
ČSSZ.	- Česká správa sociálního zabezpečení
kč.	- korun českých
l.	- letopočet
MV.	- Ministerstvo Vnitra
n.	- našeho
písm.	-písmeno
př.	-před
sb.	-sbírka
tj.	- to je
tzv.	-takzvaně
ÚP.	- Úřad práce
ust.	- ustanovení

Seznam obrázků

Obrázek 1 Graf č. 1 (pohlavní respondentů v průzkumném šetření)	47
Obrázek 2 Graf č. 2 (věkové složení respondentů v průzkumném šetření)	48
Obrázek 3 Graf č. 3 (délka života bez domova respondentů v průzkumném šetření)	49
Obrázek 4 Graf č. 4 (zkušenost s protiprávním jednáním respondentů v průzkumném šetření).....	51
Obrázek 5 Osoby bez přístřeší na nákladové rampě	73
Obrázek 6 Osoba bez přístřeší na lavičce u autobusové zastávky	73
Obrázek 7 Osoby bez přístřeší na lavičce na rušné křižovatce Opavská x Sokolovská .	74
Obrázek 8 Osoby na lavičce v Ostravě-Porubě.....	74

Seznam tabulek

Tabulka 1 Tabulka č. 1 (výsledky prvního zájmového okruhu)	48
Tabulka 2 Tabulka č. 2 (výsledky třetího zájmového okruhu)	50

Seznam příloh

P I.- Záznamy průzkumného šetření s respondenty.

P II.- Fotografie osob bez přístřeší na území Statutárního města Ostrava.

Přílohy

PŘÍLOHA P I: Záznamy průzkumného šetření s respondenty.

Respondent č. 1 (muž, 56 let)

1. Kolik Vám je let? 56 let.
2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.
3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Manuální dělník.
4. Proč jste přišel/a o práci? Firma snižovala početní stavy.
5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedený.
6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ano, mám jedno dítě, se kterým se již nestýkám.
7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Příbuzné mám, ale za posledních pár let jsem se viděl pouze s bratrem.
8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Přišel jsem o práci a měl jsem nějaké dluhy. Postupně jsem nebyl schopen nic splácet, a tak jsem byl nucen odejít na ulici.
9. Kde přespáváte? Kde to jde, ale nejčastěji se snažím využít stanu, který mám postaven.
10. Jak dlouho jste v této životní situaci? 10 let.
11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Sociální dávky a sem tam si pomohu svozem papíru.
12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Dnes už ne, jelikož jsem na vše rezignoval.
13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano, každý den a ze sociálních dávek či svozu papíru.
14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano každý den, odhadem cca 20 -30ks, které si sám balím. A peníze na toto беру stejně jako na alkohol.

15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.
16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.
17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ano, byl jsem již fyzicky napaden bývalým kamarádem na ulici, který mě také okradl.
18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ne.
19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.
20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Kdysi jsem se pokoušel, ale dnes na to již kašlu a jsem spokojený tak jak žiju.

Respondent č. 2 (muž, 55 let)

1. Kolik Vám je let? 55 let.
2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.
3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Montér.
4. Proč jste přišel/a o práci? Výměna zaměstnanců starších za mladší.
5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedený.
6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ano. S jedním jsem v kontaktu se dvěma ne.
7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Ano. Stýkám se nepravidelně s rodiči.
8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Přišel jsem o práci.
9. Kde přespáváte? Nájezdová rampa zavřeného obchodu.
10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Jeden rok.
11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Sociální dávky a svoz papíru.
12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Ano, Charitu Ostrava.

13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze?

Ano konzumuji každý den. Finanční zdroj jsou pro mě sociální dávky, svoz papíru a peníze od cizích lidí (žebrání).

14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano kouřím denně cca 20ks cigaret balených. Finanční zdroj jsou pro mě sociální dávky, svoz papíru a peníze od cizích lidí (žebrání).

15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.

16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.

17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ano byl jsem obětí protiprávního jednání, kdy mě napadli (rozbili hlavu) a také se mě stalo, že jsem byl okraden.

18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ne.

19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.

20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Snažím se chodit na charitu a situaci bych chtěl řešit, ale nevím jak.

Respondent č. 3 (muž, 53 let)

1. Kolik Vám je let? 53 let.

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s maturitou.

3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Operační dělník v automobilním průmyslu.

4. Proč jste přišel/a o práci? Po odchodu na nemocenskou jsem přišel o práci, kterou jsem měl přes pracovní agenturu a poté jsem neměl finance na zaplacení bydlení.

5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedený.

6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ano jedno a nejsme v kontaktu.

7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Rodina žije v Praze a nejsme v kontaktu.
8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Po odchodu na nemocenskou jsem přišel o zaměstnání a bývalá manželka si našla nového přítele a já musel odejít z bytu, který byl její již před manželstvím a neměl jsem žádný zdroj finančních příjmů.
9. Kde přespáváte? V odstaveném vraku auta.
10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Necelé čtyři měsíce.
11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Svážím papír do sběru.
12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Ano využívám služeb Charita Ostrava
13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano konzumuji alkohol denně a peníze mám díky svozu papíru do sběren.
14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano kouřím denně, a to buď zbylé cigarety co naleznu v koších nebo tabák balený odhadem cca 20ks. Zdroj finančních příjmů je pouze svoz papíru do sběren.
15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.
16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.
17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ano byl jsem napaden v odstaveném autě, kde jsem spal.
18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? V době bez domova ne jinak ano.
19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ano byl jsem ve výkonu trestu čtyřikrát za těžké ublížení na zdraví a strávil jsem tam cca 14 let.
20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Ano čekám na vyřízení občanského průkazu, abych mohl žádat o nemocenskou, která mi nebyla uznána.

Respondent č. 4 (muž, 63 let)

1. Kolik Vám je let? 63 let.
2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.
3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Montér ocelových konstrukcí.
4. Proč jste přišel/a o práci? Zaměstnavatel snižoval počty zaměstnanců.
5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedený.
6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ano mám jedno dítě, ale nejsem v kontaktu.
7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Ano mám dva sourozence, ale nejsme v kontaktu.
8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Přišel jsem o zaměstnání a neměl dostatečné finance na zaplacení bydlení.
9. Kde přespáváte? Nájezdová rampa zavřeného obchodu.
10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Jeden rok.
11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Svážím papír do sběru.
12. Využíváte sociální/charitativní služby? Využívám služeb Charita Ostrava.
13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano denně konzumuji alkohol a peníze získávám díky svozu papíru do sběren.
14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano denně kouřím cigarety cca 20ks a peníze získávám díky svozu papíru do sběren.
15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.
16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.
17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano, tak jakého? Ano byl jsem napaden fyzicky.
18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ne.

19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.

20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Chtěl bych, ale nevím jak.

Respondent č. 5 (muž, 59 let)

1. Kolik Vám je let? 59 let.

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.

3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Horník.

4. Proč jste přišel/a o práci? Jsem ze Slovenska a měl jsem problémy s vyřizováním dokladů a na základě toho jsem byl propuštěn.

5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedený.

6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Mám čtyři děti a jsme v nepravidelném kontaktu.

7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Ano mám jednoho sourozence a nejsme v kontaktu.

8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Přišel jsem o práci a následně o bydlení a vlivem okolností jsem skončil na ulici.

9. Kde přespáváte? Nájezdová rampa zavřeného obchodu.

10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Již deset let.

11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Mám našetřené peníze z brigád, které jsem vydělal v posledních letech na Slovensku.

12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Ne.

13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano piju denně ze svých našetřených peněz.

14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano odhadem 30ks cigaret denně ze svých našetřených peněz.

15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.

16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.

17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ano byl jsem opakovaně napaden a okraden.

18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ne.

19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.

20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Ne.

Respondent č. 6 (muž, 62 let)

1. Kolik Vám je let? 62 let.

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.

3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Pracoval jsem jako montážní dělník ve Vítkovických ocelárnách.

4. Proč jste přišel/a o práci? Zaměstnavatel propouštěl.

5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedený.

6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Mám dvě děti, ale oba pracují mimo Ostravu, takže nevidáme se.

7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Ano mám matku, se kterou se stýkám.

8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Skončil jsem ve výkonu trestu odnětí svobody a poté se nebyl schopen začlenit.

9. Kde přespáváte? Nájezdová rampa zavřeného obchodu.

10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Již šestnáct let.

11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Pobírám sociální dávky a svážím papír do sběren

12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Využívám služeb Charita Ostrava.

13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano piji denně alkohol a můj zdroj finančních příjmů jsou sociální dávky a svoz papíru do sběren.

14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano kouřím denně a cca 20ks cigaret balených díky příjmů ze sociálních dávek a svozu papíru do sběren.

15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.

16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.

17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ano byl jsem napaden.

18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát

a jakého? Ano spáchal jsem protiprávní jednání ve formě ublížení na zdraví a také jsem kradl.

19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ano byl jsem ve výkonu trestu odnětí svobody za ublížení na zdraví, kde jsem strávil odhadem třináct let.

20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Ne.

Respondent č. 7 (muž, 56 let)

1. Kolik Vám je let? 56 let.

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.

3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Operátor výroby s PC technikou.

4. Proč jste přišel/a o práci? Firma snižovala počty zaměstnanců.

5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedený.

6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ne.
7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Pouze rodiče a nejsme v kontaktu.
8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Přišel jsem o práci a následně neměl dostatek financí na placení bydlení.
9. Kde přespáváte? Ve stanu v lesíku poblíž potoku Nad Porubkou.
10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Bez domova jsem již tři roky.
11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Svoz papírů a občasné dary osob.
12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Ne.
13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano piji každý den a kupuji jej za svoz papírů a darů osob.
14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano kouřím cca 30ks cigaret denně, kdy posbírám nedopalky.
15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.
16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.
17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ano, byl jsem opakovaně okraden.
18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ne.
19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.
20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Chtěl bych, ale nevím jak.

Respondent č. 8 (žena, 47 let)

1. Kolik Vám je let? 47 let.

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.
3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Obsluha v restauračním zařízení.
4. Proč jste přišel/a o práci? Musela jsem odejít na nemocenskou a během toho si našli jinou zaměstnankyni místo a poté jsem se již zpět nevrátila.
5. Jaký je váš rodinný stav? Svobodná.
6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ne.
7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Ano mám matku a dva sourozence a nestýkám se s nikým.
8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Přišla jsem o práci, rozešla se s přítelem a následně jsem bydlela u známých a postupně se ocitla na ulici.
9. Kde přespáváte? Ve stanu v lesíku poblíž potoku Nad Porubkou.
10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Odhadem dva roky.
11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Sociální dávky.
12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Ano využívám Charitu Ostrava.
13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano každý den a беру na něj skrz sociální dávky.
14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano kouřím odhadem 15ks cigaret denně.
15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.
16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.
17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ne.
18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ne.

19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.

20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Ne.

Respondent č. 9 (muž, 64 let)

1. Kolik Vám je let? 64 let.

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.

3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Dělník na stavbě.

4. Proč jste přišel/a o práci? Nebyly zakázky pro šéfa, a tak šéf začal propouštět své zaměstnance.

5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedený.

6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ne.

7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Mám bratra, se kterým se vídám nepravidelně.

8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Přišel jsem o práci a neměl jsem peníze na bydlení. Manželka se semnou rozvedla a já se tak dostal na ulici.

9. Kde přespáváte? Venku kdekoli, jelikož nemám kde.

10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Na ulici jsem šest let.

11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Sociální dávky, svoz papíru, a to co mi lidé dají.

12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Ano Charitu Ostrava.

13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano každý den a kupuju jej ze sociálních dávek, svozu papíru a toho co dostanu od lidí.

14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano kouřím každý den odhadem 30ks balených cigaret denně.

15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.

16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.

17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ano byl jsem napaden v noci, když jsem spal a okraden.

18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ano kradl jsem.

19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.

20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Rád bych, ale nevím jak.

Respondent č. 10 (žena, 56 let)

1. Kolik Vám je let? 56 let.

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.

3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Prodavačka v obchodě s potravinami.

4. Proč jste přišel/a o práci? Konzumovala jsem alkohol ve větší míře a z toho jsem měla potíže v práci a následně mě propustili.

5. Jaký je váš rodinný stav? Rozvedená.

6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ne.

7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Ano mám rodiče, se kterými se nestýkám a také bratra se kterým se vídám nepravidelně.

8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Větší konzumací alkoholu a následně jsem přišla o práci.

9. Kde přespáváte? Kde to jde, jelikož nemám stálé místo, kde spát.

10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Bez domova jsem již čtyři roky.

11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Sociální dávky a dary lidí.

12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Ano Charita Ostrava.

13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano každý den, jelikož to na ulici jinak nejde a беру na něj díky sociálním dávkám a darů od lidí.

14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano kouřím odhadem cca 5ks cigaret denně co dostanu od lidí jak na ulici, tak mimo ulici.

15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.

16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.

17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ne.

18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ne.

19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.

20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Chtěla bych, ale nevím jak.

Respondent č. 11 (muž, 59 let)

1. Kolik Vám je let? 59 let.

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Střední vzdělání s výučním listem.

3. Jaké byly Vaše předchozí zaměstnání? Operační dělník ve výrobě.

4. Proč jste přišel/a o práci? Snižovali se početní stavy a byl jsem propuštěn.

5. Jaký je váš rodinný stav? Svobodný.

6. Máte děti? Stýkáte se s nimi? Ano jedno dítě, ale nejsme v kontaktu.

7. Máte příbuzné? Stýkáte se s nimi? Ano mám rodiče a jednoho sourozence a v kontaktu jsem nepravidelně s rodiči.

8. Jak jste se dostal do této životní situace bez domova? Přišel jsem o zaměstnání a následně neměl dostatek finančních prostředků na zaplacení bydlení.

9. Kde přespáváte? Venku na lavičkách a kde se dá.
10. Jak dlouho jste v této životní situaci? Na ulici jsem již sedm let.
11. Jaký je Váš zdroj finančních příjmů? Sociální dávky a svoz papíru do sběren.
12. Využíváte sociální/charitativní služby? Pokud ano, jaké? Ano Charitu Ostrava.
13. Konzumujete alkohol? Pokud ano, jak často a kde na něj berete peníze? Ano každý den a kupuju jej za sociální dávky a peníze ze sběru papíru.
14. Kouříte cigarety? Pokud ano, kolik denně a kde na ně berete peníze? Ano odhadem 10ks balených cigaret z tabáku a kupuju je za sociální dávky a peníze ze sběru papíru.
15. Užíváte jiné návykové látky? Pokud ano, jaké a kde na ně berete peníze? Ne.
16. Jste hráčem hazardních her? Pokud ano, jakých a kde na ně berete peníze? Ne.
17. Stal/a jste se někdy obětí protiprávního jednání v době života bez domova? Pokud ano jakého? Ano byl jsem napaden a také okraden.
18. Spáchal/a jste někdy protiprávní jednání v době života bez domova? Pokud ano, kolikrát a jakého? Ne.
19. Byl/a jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, kolikrát a pro jaké protiprávní jednání? Ne.
20. Snažíte se řešit svou životní situaci? Pokud ano, jakým způsobem? Aktuálně ne, jelikož nevím jak.

PŘÍLOHA P I: Fotografie osob bez přístřeší na území Statutárního města Ostrava



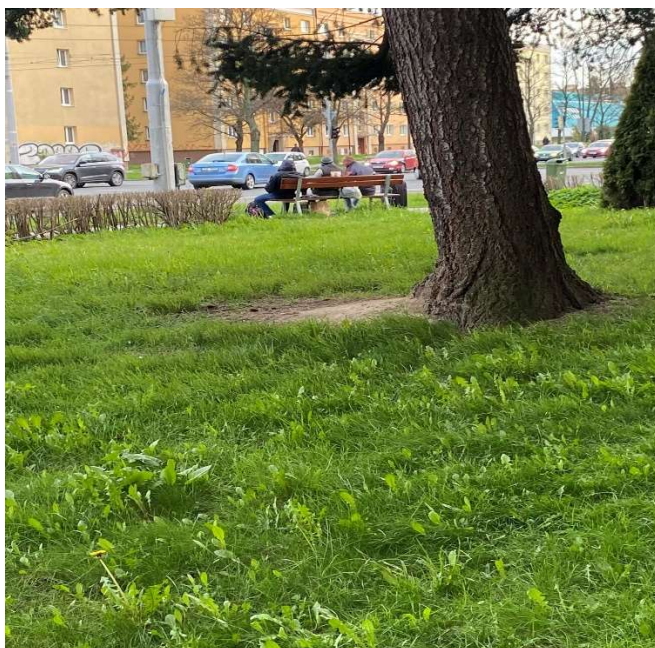
Obrázek 5 Osoby bez přístřeší na nákladové rampě⁶⁹



Obrázek 6 Osoba bez přístřeší na lavičce u autobusové zastávky⁷⁰

⁶⁹ Zdroj vlastní.

⁷⁰ Taktéž.



Obrázek 7 Osoby bez přístřeší na lavičce na rušné křižovatce Opavská x Sokolovská⁷¹



Obrázek 8 Osoby na lavičce v Ostravě-Porubě⁷²

⁷¹ Taktěž.

⁷² Taktěž.